

“Een brug tussen Suriname en Nederland en een broodje speciaal”

Eindverslag praktijkonderzoek in het kader van de leerroute Master
Special Educational Needs (M SEN)
Module POD 3 Leer-en onderzoekslijn: Meesterstuk en Afstuderen

Wat hebben de leraren in het (V)SO nodig?

Fontys Opleidingcentrum Speciale Onderwijszorg, Tilburg
2010-2011

Naam	: Glenn Gobind
Studentennummer	: 2051013
Lesplaats	: Rotterdam
Begeleider	: Drs. Mw. Aartje Bouman
Datum	: 14 april 2011

Voorwoord

Dit verslag komt uit een onderzoek dat op een aantal scholen voor speciaal (SO) en voortgezet speciaal onderwijs scholen (VSO) in Suriname heeft plaatsgevonden.

Aanvankelijk gebruikte men de term buitengewoon onderwijs. Buitengewoon onderwijs scholen hadden buitengewone leerlingen met een buitengewone onderwijsprogramma.

In Suriname heten deze scholen tegenwoordig Speciaal Onderwijs Scholen. De vergelijking hiervan is dat wanneer je naar een restaurant gaat en een broodje speciaal bestelt, je een broodje met extra dingen erop krijgt. Je krijgt geen buitengewone broodje. Zo wil men de kinderen ook als speciale kinderen bestempelen die extra aandacht nodig hebben. Deze kinderen zijn speciale kinderen met een speciale onderwijsprogramma en speciale leerkrachten.

Dit is de reden dat in dit verslag de term buitengewoon onderwijs vervangen wordt door speciaal onderwijs.

Zonder medewerking van een aantal personen zou ik mijn missie niet kunnen volbrengen. Ik wil deze mensen heel erg hartelijk bedanken.

Op de eerste plaats mijn gezin die mij tijdens mijn verblijf in Suriname heeft moeten missen. Mijn drie collega's Rob , Alain en Hendrie die de moeite hebben genomen om mijn verslag te lezen. Mijn Critical Friends die mij bijgestaan hebben met adviezen.

De directie en overige collega's van mijn school in Nederland, die het mogelijk hebben gemaakt dat ik mijn onderzoek in Suriname kon uitvoeren.

Wilbert en Aartje voor de begeleiding vanuit de opleiding.

Ook een woord van dank wil ik overbrengen aan Annemarie en Jos van Fontys

Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg (OSO) met betrekking tot internationalisering.

Een bijzondere woord van dank aan de directeur van onderwijs en volksontwikkeling te Suriname. Ondanks zijn drukke werkzaamheden heeft hij medewerking verleend.

Verder dank aan het waarnemend hoofd van het bureau speciaal onderwijs, die ervoor gezorgd heeft dat de contacten met de scholen vlot verliepen. Verder de afdeling curriculum ontwikkeling, het pedologische instituut en het Instituut voor de Opleiding van Leraren (IOL).

De directie, leerkrachten en niet te vergeten de leerlingen zowel in Nederland als in Suriname wil ik bedanken voor de medewerking.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	5
Inleiding	7
1. Aanleiding en probleemstelling	10
1.1. Situatiebeschrijving	10
1.2. Beweegredenen	10
1.3. Beschrijving van het probleem	10
1.4. Doelstelling van het onderzoek	11
1.5. Onderzoeksvraag	11
1.6. Huidige en gewenste situatie	11
1.7. Hoever kom ik met het onderzoek?	12
1.8. Wat is er al bekend over dit onderwerp?	12
1.9. Wat denk ik te kunnen bereiken?	12
1.10. Waarom is dit onderzoek zowel voor mij als mijn omgeving belangrijk?	12
1.11. Wat zal er wellicht uit dit onderzoek komen?	12
2. Theoretische onderbouwing van de aandachtsgebieden	14
2.1. Inleiding	14
2.2. Het pedagogische klimaat	14
2.2.1. Toepassing pedagogische klimaat in de praktijk	17
2.3. Klassenmanagement	17
2.3.1. Toepassing klassenmanagement in de praktijk	18
2.4. Orde	18
2.4.1. Toepassing van orde in de praktijk	20
2.5. Roos van Leary	20
2.5.1. De roos van Leary in de praktijk	21
2.6. Inclusief Onderwijs	21
2.6.1. Toepassing inclusief onderwijs in de praktijk	22
2.7. De praktijk in Nederland	22
3. Onderzoeksmethodologie	23
3.1. Opbouw van het onderzoek	23
3.2. De onderzoeksvraag, de deelvragen en de toelichting	23
3.3. Welke onderzoeksvorm heb ik gekozen?	24
3.4. Welke methoden en middelen ga ik gebruiken?	24

3.5. Hoe geef ik de onderzoeksmiddelen en instrumenten vorm?	25
3.6. Data verzamelen, vastleggen, analyseren, valideren en beschrijven?	26
3.7. Hoe ga ik om met triangulatie?	26
3.8. Wat doe ik met ethische kwesties?	26
4. Beschrijving van de resultaten	27
4.1. Welke personen zijn bevraagd?	27
4.1.1. De leraren	27
4.1.2. De leerlingen	31
4.1.3. Het MINOV	34
4.1.4. Het Bureau Speciaal Onderwijs	34
4.1.5. Het instituut Opleiding voor leraren (IOL)	34
4.1.6. Afdeling curriculumontwikkeling MINOV	35
4.1.7. Het Pedagogische Instituut (PI)	36
4.3. Kan ik mijn onderzoeksvraag beantwoorden?	37
5. Conclusie	37
5.1. Inleiding	37
5.2. Het beantwoorden van de onderzoeksvraag en de deelvragen	37
5.3. Conclusie ten behoeve van de leraar	38
5.3.1. Aanbeveling ten behoeve van de leraar	40
5.4. Conclusie ten behoeve van de leerlingen	41
5.4.1. Aanbeveling ten behoeve van de leerling	42
5.5. Conclusie ten behoeve van het MINOV	42
5.5.1. Aanbeveling ten behoeven van het MINOV	43
5.6. Mijn school in Nederland	44
6. Evaluatie van het onderzoek	45
6.1. Feedback op verslag en presentatie uit Suriname	47
Nawoord	51
Bijlage 1 Lerarenvragenformulier	52
Bijlage 2 De management & instrumentenschaal (MIS)	53
Bijlage 3 Vragen bij de roos van Leary	54
Bijlage 4 Handelingsplannen voor leerlingen	55
Bijlage 5 Resultaten uit de lerarenvragen	56
Literatuurlijst en informatiebronnen	62

Samenvatting

Dit onderzoek is een beschrijvend onderzoek. Bij dit onderzoek is geen sprake van een hypothese¹ of een toetsing ervan. Volgens (Baarda en de Goede 1997) leidt een dergelijk onderzoek tot een systematische beschrijving en catalogisering² van gevallen. Het onderwerp is het analyseren van het pedagogische klimaat op een aantal scholen voor het speciaal onderwijs in Suriname. Er is gelet op het klassenmanagement en op welke wijze orde wordt gehandhaafd. Ik heb kennis gemaakt met de werkwijze van de leerkrachten op de scholen voor het speciaal onderwijs. Ik ben erachter gekomen wat de relatie tussen leerkracht en leerling is en welke werkvormen er zijn.

Het doel van dit onderzoek is om te kijken wat de leraren aan scholing nodig hebben voor een betere pedagogische aanpak. Vervolgens wordt er een advies gegeven voor een juiste scholing. De bedoeling van deze scholing is dat de leerkrachten voorzien worden van handvatten om betere resultaten uit de leerlingen te halen.

Er is ook gekeken naar het onderwijsstructuur van Suriname. Met welke leerlingen gaat het qua scoren goed of slecht en hoe komt dat? De betrokken instellingen zijn bevraagd m.b.t. hun aandeel in het leerproces van de leerlingen. Ik heb uitgezocht waar de leerlingen naar toe gaan na hun carrière op het speciaal onderwijs. Verder heb ik kennis gemaakt met het onderwijssysteem van Suriname. Hierna wordt een aantal bovenvermelde onderdelen vergeleken met mijn eigen praktijk in Nederland.

Met behulp van vragenlijsten zijn leerkrachten, leerlingen en directie van scholen bevraagd. Voor aanvullende informatie hebben bovengenoemde personen door middel van een interview informatie gegeven. Verder is er gesproken met de volgende afdelingen van het onderwijs: directoraat van het onderwijs, afdeling van het waarnemend hoofd van het speciaal onderwijs, verantwoordelijke personen van de curriculumontwikkeling, begeleiders van het pedagogische instituut, coördinatoren en de directie van het instituut voor de opleiding van leraren (I.O.L).

De leerkrachten die bij het speciaal onderwijs werken, hebben geen opleiding of training gevolgd die ze nodig hebben om te werken met kinderen met specifieke problemen. Deze leerkrachten komen van een reguliere opleiding voor leraren voor het lager onderwijs.

Tijdens dit onderzoek is er gekeken naar wat de leerkrachten nu aan kennis hebben en wat wenselijk is ter bevordering van de deskundigheid. Ook werd hen gevraagd of zij behoefte hebben aan scholing. Er is onderzocht waar de opleiding aangeboden wordt en wie de opleiding kan verzorgen.

Ervaringen in Nederland hebben uitgewezen dat het trainen van leerkrachten die werken met leerlingen met specifieke gedragsproblemen, professioneler zijn geworden. De leerkrachten begrijpen leerlingen beter, de kinderen zullen zich op hun gemak voelen op school en beter scoren. Op mijn eigen school voor VMBO zijn docenten die les geven aan LWOO-leerlingen zeer tevreden met de genoten opleiding. Zij werken verder aan hun professionalisering.

¹ Een stelling die men als waarheid aanneemt

² In de juiste volgorde plaatsen

Aan het eind van dit onderzoek is te concluderen dat de leerkrachten in Suriname hun taak op een goede manier uitvoeren. Hun voornaamste taak is het lesgeven, terwijl er niet genoeg aandacht is voor de pedagogische aanpak. De leerkrachten geven aan dat zij op pedagogische gebied graag geschoold willen worden. Zij geloven erin dat wanneer ze het gedrag van de leerlingen beter begrijpen, de resultaten ook beter zullen worden. De leerlingen geven aan beter onderwijs te willen. Het moet mogelijk zijn om verder te kunnen studeren.

Verder zal blijken dat de financiële positie van het ministerie een rol speelt waardoor de wil er wel is maar een aantal zaken niet gerealiseerd kan worden.

Inleiding

Situatie

Inmiddels ben ik 23 jaar als docent in het onderwijs werkzaam, waarvan tien jaar op een VMBO school te Rijswijk in Nederland. Ik ben in september 1984 naar Nederland gekomen, met als doel te studeren en ooit terug te keren naar Suriname.

Om mezelf te ontwikkelen volg ik op dit moment de master SEN³ opleiding bij de Fontys OSO in Tilburg. In dat kader wordt er een onderzoek gedaan naar de leerkrachten op een aantal scholen voor speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs. In dit verslag zullen deze termen afgekort worden met respectievelijk SO en VSO. Ik wil weten hoe de situatie op deze scholen is en welke verschillen en overeenkomsten er zijn met mijn eigen school in Nederland.

In het jaar 2005 heb ik de opleiding gespecialiseerde Leraar Leerwegondersteunend Onderwijs gevolgd. Als docent ben ik veel sterker geworden door deze opleiding. Ik begrijp de leerlingen beter, wordt niet boos en weet een prettige werksfeer te creëren.

Mijn collega's die les geven aan de LWO⁴ leerlingen en ook de opleiding hebben gevolgd, zijn zeer tevreden. De directie heeft in het verleden ervoor gezorgd dat veel docenten op onze school zich konden specialiseren met behulp van bovenvermelde opleiding.

Het onderzoek wordt door mij alleen gedaan en wordt uitgevoerd op een aantal scholen voor SO en VSO scholen in Suriname. Op deze scholen zitten (Z)MLK⁵ kinderen. De personen die ik bij dit onderzoek zal erbij zal betrekken, zijn de leraren, leerlingen, schooldirecteuren en een aantal instanties van het ministerie van onderwijs die betrokken zijn met het Speciaal Onderwijs.

Waarom heb ik gekozen voor dit onderzoek?

Jonge kinderen gaan in Suriname naar het gewoon lager onderwijs (GLO), deze is vergelijkbaar met de basisschool in Nederland. In een normale situatie haalt deze leerling de zesde klas en vervolgt zijn opleiding na het behalen van het getuigschrift. In mijn optiek krijgen deze leerlingen de juiste ondersteuning. Ik wil graag dat de leerlingen in het speciaal onderwijs ook de juiste ondersteuning krijgen.

De leerlingen die opvallen in hun gedrag, hetzij door een laag IQ of sociaal/ emotionele omstandigheden, komen in een soort isolement terecht. Het traject om door te verwijzen naar een SO of VSO school duurt lang. De leerling moet te lang wachten op het besluit van onderzoeksbureaus om geplaatst te worden op een speciaal onderwijsschool. Hiervoor zou de procedure van melding, onderzoek en plaatsing opnieuw bekeken moeten worden. Het vermoeden bestaat dat leerlingen slachtoffer worden van het proces.

Graag wil ik dat de hulpvraag van de leerlingen beantwoord wordt door professionalisering van de leerkrachten

Voor mij is de allerbelangrijkste reden om dit onderzoek te doen het feit dat de kinderen van het speciaal onderwijs in de afgelopen periode niet genoeg aandacht hebben gekregen.

Nog een reden om dit onderzoek te doen is dat de kinderen van het speciaal onderwijs kwaliteiten hebben. Zij willen verder leren, maar het systeem laat dit niet toe. Suriname mag

³ SEN staat voor Special Educational Needs, verder in dit verslag zal dit aangeduid worden als SEN.

⁴ Leerweg Ondersteunend Onderwijs

⁵ (Zeer) Moeilijk Lerende Kinderen

meer aandacht besteden om deze kwaliteiten tot uiting te brengen. Een andere reden om dit onderzoek te doen is dat na de VSO, voor deze kinderen hun carrière stopt. In dit onderzoek wordt gekeken wat de leerkrachten aan opleiding nodig hebben om het pedagogische klimaat op deze scholen te verbeteren. Verder wordt onderzocht hoe er gesleuteld kan worden aan het systeem, zodat leerlingen en ouders niet te lang hoeven te wachten voor plaatsing op een school.

Welke mensen ga ik erbij betrekken?

De personen die direct betrokken zijn bij dit onderzoek, zijn de leerkrachten, leerlingen en de directie van de scholen.

De leerkrachten moeten kunnen aangeven of zij behoefte hebben aan scholing. Tevens wordt er gekeken naar wat ze nodig hebben om het pedagogische deel te bevorderen. Wat vinden zij van het gedrag van de leerlingen? Welke werkvormen passen ze toe?

De leerlingen geven aan wat ze van hun leerkrachten vinden en wat zij nodig hebben om zich te kunnen ontwikkelen. Hoe ervaren zij het schoolgaan?

De schooldirecteuren geven aan wat ze van de leerkrachten vinden. Het accent zal hier liggen op organisatie en het beleid van de school.

Wat hoop ik te bereiken met dit onderzoek?

Er is een aantal zaken die met dit onderzoek bereikt zal worden. Het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling, zal worden overtuigd dat investeren in deze leerlingen heel veel voordelen met zich mee brengt. De term Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling zal verder in dit verslag vervangen worden met het MINOV.

Het onderzoek zal aantonen dat de leerlingen na het VSO verder kunnen studeren en goed terecht kunnen komen op het arbeidsmarkt. Verder zullen de GLO scholen aangeraden worden zoveel als mogelijk inclusie te hanteren en niet te snel de leerlingen naar een speciale school sturen. Om dit alles te kunnen realiseren, wordt ernaar gestreefd dat er op de lerarenopleiding een aparte opleiding komt voor de leraren, zodat zij zich kunnen specialiseren om les te kunnen geven op een school voor kinderen met specifieke problemen. Verder wordt er met dit onderzoek aangetoond, dat investeren in leerkrachten heel veel oplevert. Mijn school in Nederland is daar het bewijs van.

Wat betekent het onderzoek voor mij?

Eén van de betekenissen van dit onderzoek voor mij is, dat met mijn kennis die in Nederland opgedaan is, een overdracht plaats zal vinden aan Suriname. Deze leerlingen moeten niet gestigmatiseerd worden als domme kinderen die niets weten of niets zullen bereiken.

Er zijn heel veel zaken die op deze scholen, in Suriname, goed lopen die ik in mijn eigen praktijk kan gebruiken. Ook is duidelijk het verschil te merken tussen de kinderen in Suriname en in Nederland. Op mijn school in Nederland bestaat de populatie voor 80% uit allochtone⁶ leerlingen. In Suriname zitten in een klas leerlingen met verschillende culturele achtergronden⁷. Ik wil weten hoe deze verschillende groepen met elkaar omgaan. Gaan ze op een andere manier met elkaar om dan in Nederland en heeft dit positieve effecten dan betekent dit voor mij een nieuwe ervaring. Ook deze ervaring kan gedeeld worden met collega's in Nederland.

Dit onderzoek levert mij kennis en vaardigheden die gebruikt kunnen worden op mijn

⁶ Turken, Marokkanen, Surinamers, Antillianen en overige

⁷ Hindoestanen, Creolen, Javanen, Indianen, Marrons en overigen

school. Verder betekent het onderzoek voor mij ervaring opdoen met andere structuren en andere manieren van werken dan in Nederland.

Wat betekent dit onderzoek voor mijn praktijk?

De zaken die op de Surinaamse scholen goed gaan, kunnen gebruikt worden in mijn eigen praktijk. In mijn eigen praktijk heb ik gezien dat veel leerkrachten in Nederland klagen over leerlingen. In Suriname willen leerkrachten zich ontwikkelen, er wordt weinig geklaagd over de leerling. Hoe komt dit? Het antwoord kan gebruikt worden.

Voor mijn praktijk betekent dit onderzoek dat de goede dingen uit Suriname toegepast kunnen worden in mijn werkomgeving. Mijn collega's iets meegeven van internationalisering en de ervaring van het onderzoeken delen met anderen.

Wat betekent dit onderzoek voor de theorie?

Vanaf het moment dat ik bezig ben met de studie Master SEN, heb ik heel veel literatuur gelezen. Ik heb heel veel theorie tot mij genomen over klassenmanagement, orde, pedagogische klimaat, inclusief onderwijs en natuurlijk over het onderwijs van Suriname. Ik heb veel geleerd. Heel veel zaken zijn nieuw voor mij, maar een aantal was er een bevestiging van hetgeen wat ik al wist of deed.

Het theoretische deel betekent voor mij kennis maken met zaken die in de toekomst uitgevoerd moeten worden op scholen, bijvoorbeeld inclusief onderwijs en passend onderwijs.

1. Aanleiding en probleemstelling

1.1. Situatiebeschrijving

Suriname was tot en met 1975 een kolonie van Nederland. Het onderwijs is Nederlandstalig en heeft veel kenmerken van het vroegere Nederlandse onderwijssysteem. Het komt overeen met het onderwijs in Nederland en Vlaanderen (bron: EDU & Taalunie). De scholen voor het speciaal onderwijs zijn niet groot en het onderwijs wordt frontaal/ klassikaal aangeboden.

Suriname kent een aantal lerarenopleidingen zoals de kweek A, kweek B deze zijn vergelijkbaar met de PABO in Nederland. Verder heb je het Instituut voor Opleiding van Leraren, vergelijkbaar met de lerarenopleidingen voor MO-A en MO-B in Nederland. Deze opleidingen bieden de leraar geen mogelijkheid zich te specialiseren in het omgaan met kinderen met specifieke gedragsproblemen. De Surinaamse overheid, in dit geval het MINOV⁸, wil hier graag verandering in brengen.

Ik ben werkzaam op een VMBO school als docent in de onderbouw.

Op de school waar ik werkzaam ben hebben de docenten een post-HBO opleiding gevolgd om leerlingen met specifieke gedragsproblemen te begeleiden. De ervaring die opgedaan is in mijn eigen praktijk wordt gedeeld met Suriname. Er wordt gekeken of een dergelijke opleiding ook voor de leraren in Suriname verzorgd kan worden.

De aanleiding voor mij om dit onderzoek uit te voeren is dat de leerlingen in het speciaal onderwijs op het pedagogische gebied niet genoeg aandacht krijgen, hun toekomst na een VSO opleiding er somber uit ziet en de leerkrachten kunnen goed gebruik maken van deskundigheidsbevordering. Tot deze veronderstelling ben ik gekomen na gesprekken die gevoerd zijn tijdens een eerdere bezoek van mij aan Suriname met onderwijsdeskundigen.

1.2. Beweegredenen

In september 2009 heb ik een brief geschreven aan MINOV. In dit schrijven heb ik het Ministerie de Nederlandse opleiding tot leraar leerweg ondersteunend onderwijs toegelicht. Deze heeft toen mijn brief doorgestuurd naar de directeur van het MINOV. De directeur heeft er oren naar en is zeer enthousiast over deze onderwijsspecialisatie. Hij geeft aan dat er een grote behoefte is om deze leerkrachten te specialiseren. Hij wilde een analyse hebben van het onderwijs op de scholen voor speciaal onderwijs. Het onderzoek zal antwoord geven op de vraag welke behoefte aan scholing noodzakelijk is en wat de inhoud daarvan kan zijn. Het doel van deze analyse is het opzetten van een scholingsprogramma voor de leraren van het SO en VSO. De motivatie van de directeur, mijn band met Suriname en het feit dat de leerlingen van deze scholen aandacht verdienen, hebben mij ertoe bewogen om dit thema aan te pakken. Ook de deskundigheid die ik heb opgedaan in mijn praktijk wil ik delen met Suriname. Nog een beweegreden is, dat op deze scholen in Suriname een aantal zaken goed loopt. Wellicht is dat een ervaring die mee genomen kan worden naar mijn school in Rijswijk.

1.3. Beschrijving van het probleem

Volgens de informatie van het MINOV hebben de leerkrachten die op de SO en VSO scholen werken, geen specifieke opleiding genoten. Zij komen van de zogenaamde PABO scholen in Suriname. Zij krijgen training on the job⁹. In de vernieuwing en verbetering van het 11-jarige basisonderwijs van Suriname, waarbij vooral gefocust wordt op de vele uitvallers; voortijdige

⁸ Ministerie Van Onderwijs en Volksontwikkeling

⁹ Leren in de praktijk

schoolverlaters of te wel drop outs, is een leerkracht met een specialisatie zeer gewenst. Vroeger was er een opleiding die leerkrachten opleidt voor speciaal onderwijs.

1.4. Doelstelling van het onderzoek

De bedoeling van dit onderzoek is om een voorstel te doen aan het MINOV voor een gedegen scholingsprogramma voor de leerkrachten van de voornoemde scholen. Hiermee wordt bereikt dat er een prettigere pedagogische klimaat ontstaat en men meer haalt uit de leerling. Ook de ervaring die mijn school in Rijswijk heeft om het pedagogische klimaat te verbeteren, zal gebruikt worden.

1.5. Onderzoeksvraag:

Mijn onderzoeksvraag bevat vier onderdelen waarop gefocust zal worden.

1. Klassenmanagement, omdat volgens Veenman (1993) klassenmanagement het scheppen van voorwaarden voor succesvol onderwijs betekent.
2. Victor van Geel (2006) zegt dat orde is het samenwerken onder leiding.
3. Met het pedagogische klimaat wordt volgens Siebe Faber (2004) bedoeld het prettig voelen en een omgeving waarin effectief gewerkt kan worden.
4. Met trainingsinhouden wordt bedoeld dat uit het onderzoek zal blijken wat de inhoud van de training kan zijn.

Graag wil ik weten in hoeverre deze bovenvermelde speerpunten die zeer belangrijk zijn voor het onderwijs toegepast worden en wat er eventueel veranderd kan worden.

Deze speerpunten worden in hoofdstuk 2 uitvoerig besproken.

Mijn onderzoeksvraag luidt daarom als volgt:

Op welke wijze en in welke mate kan een analyse van het klassenmanagement, orde en pedagogische klimaat de relatie tussen docent en leerling en een behoefte aan trainingsinhouden in kaart brengen op scholen voor het speciaal onderwijs in Suriname?

Deelvragen:

- Wat vinden de leerlingen, directeuren van scholen van hun leraren?
- Met welke leerlingen gaat het qua scoren goed of slecht en waarom?
- Welke werkvormen zijn er en wat is het effect hiervan?
- Wat zijn de verschillen en overeenkomsten met mijn school in Nederland
- Wat kunnen de scholen in Suriname en mijn school in Rijswijk van elkaar leren?

1.6. Huidige situatie

Op de scholen voor speciaal onderwijs werken leraren en directie hard om met de middelen die zij hebben, les te geven. Zij hebben de beste bedoelingen met de leerlingen. Ze werken vaak op intuïtie, zeggen zij. Helaas is het resultaat niet wat het wezen moet, omdat er een tekort aan knowhow is (*bron: MINOV en schooldirecteuren*). Voor deze leerlingen is het onderwijs niet uitdagend. Volgens de leerkrachten leidt dit alles ertoe dat niet het maximale uit het kind gehaald wordt. Er wordt niet genoeg aandacht besteed aan de kwaliteit van de leerling.

De leraren weten niet hoe te handelen en hebben de middelen er niet voor.

Gewenste situatie

Het doel is dat de leerkrachten het gedrag van de leerlingen beter begrijpt, waardoor zij beter presteren. De leerkracht zal weten hoe hij de leerling beter kan vormen. De leraar weet hoe hij de leerling kan vormen, omdat hij dat geleerd heeft. De leerling worden in de

gelegenheid gesteld om verder te kunnen studeren. Dat het onderwijs voor de leerlingen uitdagender gemaakt wordt. En dat deze kinderen niet gestigmatiseerd worden alsof zij niets kunnen. Eerst zal de Surinaamse overheid overtuigd moeten worden van het belang en de wens van de scholen. Het middel om de bovenvermelde doelen te realiseren is scholing voor de leerkrachten.

Een zeer gewenste situatie is dat de Surinaamse overheid meer aandacht besteedt aan deze leerlingen, door middelen beschikbaar te stellen. Hierbij moet wel rekening gehouden worden dat het even zal duren voordat dit gerealiseerd kan worden.

1.7. Hoever kom ik met het onderzoek?

Het onderzoek vindt plaats op een aantal scholen voor SO en VSO in Nickerie, Paramaribo en omgeving.

Ik zal tachtig leerkrachten, zeven schooldirecteuren en tien klassen bevragen. Tevens zal er met verantwoordelijke personen van het MINOV gesproken worden. Ik kom met het onderzoek zover, dat ik een degelijk voorstel kan doen tot het opleiden van leerkrachten in Suriname. Op het moment dat alle betrokkene personen meewerken en ik genoeg input heb, zal ik tevreden zijn.

1.8. Wat is er al bekend over dit onderwerp?

In het verleden was er in Suriname een opleiding die leerkrachten opleidde voor het speciaal onderwijs. Voor deze tweejarige opleiding kreeg men een BO-akte¹⁰. Omdat onder andere de toelatingseisen voor deze opleiding te hoog waren, waren studenten niet gemotiveerd deze opleiding te volgen. Door een teruglopend studentenaantal, werd deze opleiding afgeschaft. Op dit moment leren de leerkrachten in de praktijk, maar veel theoretische bagage blijkt er niet te zijn.

1.9. Wat denk ik te kunnen bereiken?

Zoals eerder vermeld wordt er naar gestreefd om de docenten een scholing te geven, zodat ze beter kunnen functioneren en de leerlingen het schoolgaan als prettig ervaren. Het moet mogelijk zijn dat de leerlingen na het voltooien van het VSO, verder kunnen studeren. Leerkrachten moeten door de scholing bewust worden gemaakt dat het maximale uit een leerling gehaald kan worden.

1.10. Waarom is dit onderzoek zowel voor mij als mijn omgeving belangrijk?

Het onderzoek is voor mij van belang, omdat ik graag wil weten hoe scholen georganiseerd zijn en hoe er gewerkt wordt op deze scholen. Ik heb geen ervaring met scholen in het buitenland. Er is wel een band met Suriname, omdat ik daar geboren ben. Daardoor heb ik een indruk hoe het onderwijs in Suriname eruit zal zien. Met dit onderzoek wil ik ontdekken hoe het ook anders kan.

Voor mijn eigen omgeving betekent dit, dat er gebruik gemaakt kan worden van zaken die op de Surinaamse scholen goed lopen.

1.11. Wat zal er wellicht uit dit onderzoek komen?

Ik verwacht dat de leerkrachten frontaal/ klassikaal lesgeven. Dat er niet geïnvesteerd wordt in het bevorderen van het pedagogische klimaat en dat de voornaamste taak van de leerkracht het lesgeven is. Dat methoden en materiaal verouderd zullen zijn.

¹⁰ Akte voor het Buitengewoon Onderwijs

Mijland (2008) zegt dat leraren in de klas gezag moeten uitstralen en geen macht. Ik vermoed dat er op vele scholen sprake zal zijn van macht. Ook zegt hij dat met orde niet wordt bedoeld dat een klas een heel lesuur stil moet zijn, maar er een gezellige sfeer mogelijk moet zijn. Uit het onderzoek zal blijken dat het streven van de leerkracht is, dat de leerlingen stil moeten zitten. Verder denk ik dat uit het onderzoek zal blijken dat leraren niet investeren in een prettige pedagogische klimaat, omdat hun voornaamste taak het lesgeven is. In paragraaf 2 zal verder verteld worden over macht en gezag.

Samengevat aanleiding en probleemstelling:

Het vermoeden bestaat dat de leerkrachten die in het (V)SO werken geen specifieke opleiding hebben. Er is blijkbaar weinig aandacht voor de pedagogische begeleiding. De Surinaamse overheid wil in kaart brengen welke opleidingen ze hebben en wat zij nodig hebben om zich deskundig te maken.

2. Theoretische onderbouwing van de aandachtsgebieden

2.1. Inleiding

Voor het onderzoek op de scholen voor het speciaal onderwijs zijn er drie speerpunten. Er wordt aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

- Het pedagogische klimaat
- Klassenmanagement
- Orde

Van deze onderdelen is een samenvatting gemaakt van de gelezen literatuur. Daarnaast wordt er een toelichting gegeven over toepassing daarvan in de praktijk.

2.2. Het pedagogische klimaat

Met het pedagogische klimaat wordt bedoeld het prettig voelen en een omgeving waarin effectief gewerkt kan worden.

De volgende zaken zijn de basis:

- Ondersteuning
- Uitdaging
- Vertrouwen

Siebe Faber (2004) zegt dat een aantal factoren bepaalt, hoe het pedagogische klimaat er uit Ziet.

De factoren die hij noemt zijn:

- Positieve betrokkenheid tussen alle groepsleden
- Goed evenwicht tussen individuele en gezamenlijke belangen en verlangen
- Ruimte voor ontwikkeling van zowel de leerlingen als ook de leraar
- Duidelijkheid over waarden en normen

Het pedagogisch begeleiden van een groep doet de leraar eigenlijk de hele dag door. De kwaliteiten van het pedagogische klimaat wordt sterk bepaald door de interactie van de leraar met zijn leerlingen. De interactie vindt steeds plaats in een context in de klas, gedurende alle activiteiten op een dag. Goede communicatieve vaardigheden van de leraar is hiervoor zeer belangrijk.

Effectieve leraarcommunicatie

Volgens Otter, M den (2005), ontstaat een leraarcommunicatie in een groep, als er een goede contactname¹¹ en wederzijds betrokkenheid op elkaar is. Dit kun je zien wanneer de leerlingen zich gaan richten op het initiatief van de leraar en hem met aandacht volgen. Een goede contactname en communicatievaardigheden zijn de standaardvaardigheden voor een goed pedagogische klimaat. Als de leraar dit beheerst, zal hij beter in staat zijn om op een vriendelijke en positieve manier leiding te geven aan een groep.

Om in de communicatie met de klas effectief bezig te zijn als leraar, noemen Heijkant, van der, & Wegen van der (2010) een aantal kenmerken waar aandacht aan besteed dient te worden. Hieronder een weergave van de kenmerken met een korte toelichting.

De kenmerken zijn:

- *Effectieve signalen*
Dit zijn de beginsignalen van een leraar, waarmee hij de aandacht van de klas vraagt,

¹¹ Contact met alle leerlingen, niet alleen met één of met een deel

om te beginnen met zijn activiteit. Het effectief signaal hoeft geen groot signaal te zijn, maar een expliciet¹² signaal.

Voorbeelden van effectieve signalen zijn; met je vingers knippen, een openingswoord, nadrukkelijke intonatie en in je handen klappen.

- *Contactname*

Voor de leraar is het belangrijk bij leiding geven, dat hij contact heeft met alle leerlingen. Dit kun je realiseren door oogcontact maken of door een toegewende houding. Een voorbeeld hiervan is: je zit in een kring en je kijkt de hele kring rond. Je probeert door een vriendelijk lichaamshouding en mimiek het contact te maken. Met contact wordt bedoeld, de verbinding met de leerling. Door goed contact ontstaat gerichtheid en betrokkenheid.

- *Sensitieve responsiviteit*

Met sensitiviteit wordt bedoeld volgens Heijkant, van der, & Wegen van der (2010), het vermogen van de leraar om de signalen en initiatieven van de leerling goed te volgen. Responsiviteit is het vermogen om een reactie te geven (response) op datgene wat hij waarneemt.

Het voordeel van een sensitief-responsieve leraar op een klas is dat de leerlingen zich gehoord en gezien voelen en dat zij op hun initiatief een reactie kunnen verwachten. De leerlingen krijgen dan het gevoel dat ze erbij horen en dat hun werk waardevol is. Kenmerken van het gevoel kunnen zijn: enthousiasme, warmte, optimisme, vriendelijkheid, verdraagzaamheid, vertrouwen, hulpvaardigheid, geduld, ondersteuning, bemoediging en inleving.

Er ontstaat vertrouwen tussen leraar en leerling, waardoor de relatie wordt versterkt.

- *Lichaamstaal, stem en mimiek*

Lichaamstaal ook wel non-verbale communicatie genoemd, is het geheel van communicatieve boodschappen dat door middel van gebaren, mimiek¹³, lichaamshouding en oogcontact wordt overgebracht.

Volgens onderzoekers vindt 70% van de communicatie tussen mensen door middel van lichaamstaal. Zo is de non-verbale communicatie tussen de leraar en de leerling zeer belangrijk. Het is daarom van belang om je als leraar er bewust van te zijn, welke signalen je lichaamshouding uitzendt en wat de effecten hiervan op de leerlingen zijn. Voorbeelden van lichaamshouding kunnen zijn; overwicht of twijfel. Een vriendelijk stemgebruik, variatie in de toon en uitdrukking is voor leerlingen aantrekkelijk.

Leerlingen wensen ook dat je eenduidig bent in je communicatie. Hiermee wordt bedoeld dat wat je zegt, overeen moet komen met je mimiek en lichaamstaal.

- *Oogcontact*

Met oogcontact wordt bedoeld het in de ogen aankijken van twee personen tijdens een ontmoeting.

Een nadrukkelijke oogcontact samen met een vriendelijke mimiek, maakt contact tussen leraar en leerling prettig. Als je kinderen langer in de ogen aankijkt, is het contact effectiever. Wat een meerwaarde is, het aankijken van de leerling op ooghoogte.

¹² Een duidelijk signaal

¹³ De kunst om door beweging van het gezicht, gevoelens uitdrukken

Leerlingen vinden het prettig gezien te worden, maar niet om in de gaten gehouden te worden. Dit laatste kan voor spanning tussen leraar en leerling zorgen.

- *Positie*
Een positie is een plaats waar iemand zich bevindt, ten opzichte van anderen.
Voor de leraar is het van belang een positie in de klas in te nemen dat hij voor alle leerlingen zichtbaar is. Bij individuele of begeleiding van een aantal leerlingen, moet de leraar zijn positie in de klas aanpassen. Doet hij dit niet, dan leidt hij de hele groep af.
- *Tempo*
Met tempo wordt bedoeld de snelheid waarmee iets gebeurt.
De leraar moet voldoende tijd nemen om de informatie bij de leerlingen binnen te laten komen. Een variatie hierin is ook aantrekkelijk. Vaak zie je aan de gezichten van de leerlingen of je het juiste tempo gebruikt.
- *Alertheidsignalen*
Alertheidsignalen zijn tekenen of seinen voor waakzaam zijn, of op je hoede zijn.
Deze signalen geef je aan een leerling of een aantal leerlingen die even afhaken. Het doel hiervan is om deze leerlingen weer te richten op de activiteit.
- *Eenduidige communicatie*
Communicatie is uitwisseling en betekenisgeving van boodschappen tussen mensen.
Je verbale en non-verbale communicatie moeten overeen komen. Je zegt wat je bedoelt en dit komt overeen met wat je uitstraalt in lichaamstaal, stem en mimiek.
- *Benoemen*
Benoemen betekent, aanduiden aanspreken en vertalen wat er gebeurt.
Door dingen te benoemen is het effect vooral in de onderbouw, dat er een prettige sfeer gecreëerd wordt en de leerlingen betrokken raken.
- *Ontvangstbevestiging op groepsniveau*
Hiermee wordt bedoeld dat je het positieve gedrag van de leerling groter maakt in de klas. Dit groter maken geschiedt door verbale of non-verbale communicatie.
Voor onzekere leerlingen is dit een prettige ervaring.
- *Beurtverdeling*
Bedoeling van beurtverdeling is, de leerlingen genoeg aandacht geven door ze erbij te betrekken.
Heijkant, van der, & Wegen van der (2010), noemen drie fasen in de beurtverdeling:
 - *Opening van de beurt*
Leerlingen weten duidelijk wie de beurt heeft. Laat de leerling pas vertellen, nadat er contact met de hele groep is
 - *De uitwisseling van de beurt*
De uitwisseling tussen de leraar en de leerling of tussen de leerlingen onderling, mag in het klein plaats vinden. De verdeling moet evenwichtig zijn, waarbij de leraar moet oppassen dat hij zelf niet te lang aan het woord is.
 - *De afsluiting van de beurt*
De leraar kan de afronding van een beurt op verschillende manieren doen; Hij kan een korte samenvatting geven en met een intonatie of toonhoogte aangeven, dat het onderwerp wordt afgesloten.
 - Het laatste kenmerk is leiding geven. Wanneer de leraar in staat is de bovenvermelde kenmerken uit te voeren en toe te passen, dan is er sprake van effectief leiding geven.

2.2.1. Toepassing pedagogische klimaat in de praktijk

Door een veilig en prettig pedagogische klimaat, kunnen de leerlingen zich op school prettig voelen. De relatie tussen de leerling en de leraar zal beter worden. Hierdoor zullen de resultaten omhoog gaan. Om de leerlingen van het speciaal onderwijs in Suriname optimaal onderwijs te geven, is het aan te raden dat de leraar aansluit bij het niveau van een leerling als individu. Hiervoor is de deskundigheidsbevordering van de leraar op dit onderdeel zeer gewenst.

Siebe Faber (2004), zegt onder andere dat er ruimte voor ontwikkeling voor zowel de leerling als ook de leerkracht moet zijn. De scholing voor leerkrachten zal hierin voorzien. Als de leraar zich door scholing deskundig heeft gemaakt, zal dit ook merkbaar zijn in de resultaten van de leerling. Hij is degene die de regie heeft voor een gewenst pedagogische klimaat.

Het onderwijs in Suriname kan op maat, daarom is de aandacht voor het pedagogische klimaat van belang. Ondersteuning voor de leraar en vooral de leerling kan beter. Er zal een duidelijkere band tussen de leerling en leraar zijn. Kinderen zullen uitgedaagd worden om op een hogere niveau te komen.

Een veilig pedagogische klimaat betekent voor de praktijk:

- Betere relatie tussen leerkracht en leerling
- Leerlingen en leerkrachten zullen het schoolgaan als prettig ervaren
- De cognitieve vaardigheden zullen omhoog gaan
- Minder tot geen orde problemen

2.3. Klassenmanagement

Management is het moderne woord voor sturen, plannen, regelen, en organiseren.

Volgens Veenman (1993) is een goed klassenmanagement beter worden in het sturen en bijsturen. Hiertoe behoren onderwijstaken als plannen, organiseren, coördineren, leiding geven, controleren en het verzorgen van de communicatie.

Samengevat is klassenmanagement het scheppen van voorwaarden voor succesvol onderwijs.

In het onderwijs zijn er grote verschillen in het klassenmanagement. De ene leraar weet met een paar woorden de organisatie van de klas voor elkaar te krijgen, terwijl een andere leraar steeds zoekende is.

Volgens Veenman (1993) zijn er vier aandachtsgebieden aan te wijzen waarop klassenmanagement zich moet richten:

- *De preventie van probleemsituaties*
Een goede manager besteed veel aandacht aan het voorkomen van problemen in de klas.
Voorbeelden van problemen die zich voor kunnen doen zijn: leerling die te laat komt, administratief werk in de klas, zieke leerlingen en ongelukjes in de klas.
De belangrijkste vaardigheid op het gebied van preventie van probleemsituaties is, dat de leerling voelen dat de leraar voor hen klaar staat.
- *Didactische vaardigheden*
Leraren die succesvol zijn, besteden veel aandacht voor een positief klimaat. Een kleuter moet zich veilig en geborgen¹⁴ voelen om te kunnen spelen. Een oudere

¹⁴ Voor de toekomst goed verzorgd voelen

leerling zal beter functioneren als er een uitdagende sfeer aanwezig is.
Kounin (1970) heeft met behulp van video-opnames onderzoek gedaan naar didactische vaardigheden, die hij beschouwt als managementvaardigheden.

Hij ontdekte vijf vaardigheden:

1. Alert zijn
2. Het spreiden van aandacht
3. Het "erbij houden" van de groep
4. Het verantwoordelijk stellen van de leerling voor hun leren
5. Het vermijden van lesonderbrekingen

- *Regels en afspraken*

Afspraken houden in dat er een overeenkomst is tussen leerkracht en de klas.

Leerlingen hebben behoefte aan duidelijkheid, bijvoorbeeld bij het binnenkomen of verlaten van het lokaal, gebruik en aankleden van het lokaal, instructie etc.

- *De inrichting van de klas*

Leerlingen zitten lang genoeg in het lokaal. De inrichting hiervan zorgt voor een prettige sfeer in de klas. Het aankleden van het lokaal, geeft de leerling een veilig en prettig gevoel.

Kounin (1970) noemt een aantal zaken die aandacht verdienen voor een fijne werkomgeving:

- Muren en plafonds
- Vloerruimte
- Werkhoek
- Kasten
- Lessenaar
- Kleine voorraadkast
- Onderwijsleermiddelen
- Bezittingen van leerlingen.

Veenman (1993) stelt dus dat klassenmanagement in algemene zin omschreven wordt als het treffen van voorzieningen en maatregelen die nodig zijn voor het vestigen en in stand houden van een omgeving, waarin onderwijs en het leren kunnen gedijen.

2.3.1. Toepassing klassenmanagement in de praktijk

Uitgaande van de vier bovenvermelde observatiepunten is het voor de (V)SO scholen in Suriname zeer wenselijk dat een aantal zaken aangepakt wordt. Leerlingen kunnen beter presteren indien er extra aandacht is voor deze punten.

Tijdens het onderzoek zal ik kijken naar de manier waarop regels en afspraken zijn gemaakt en hoe ze worden beleefd. Verder zal gekeken worden naar wat de leraar doet als de groep te druk wordt. Volgen er sancties? Worden ze eruit gestuurd?

Ook ben ik benieuwd of de lessen verstoord worden en hoe vaak dat gebeurt. De lokalen moeten niet te saai zijn. Hangen er posters? Is het lokaal uitnodigend voor de leerling? Wordt er een prettige sfeer gecreëerd?

2.4. Orde

Vroeger werd een leraar respectvol voorgelaten bij de bakker. Van ordeproblemen was er in mindere mate sprake, omdat er een vorm van respect aanwezig was. Een faalangstige leerling bijvoorbeeld kreeg het advies vooral niet zenuwachtig te zijn. Er werd dus geen rekening gehouden met bepaalde stoornissen.

Tegenwoordig is er zoveel meer bekend over het gedrag dan pakweg twintig 20 jaar terug. De samenleving heeft een culturele revolutie¹⁵ doorgemaakt, waardoor je in de klas een mix hebt van achtergronden. Er wordt minder frontaal les gegeven. Vakkennis is natuurlijk belangrijk voor de leraar, maar met alleen kennis komt je er niet. Over het algemeen moet men bereid zijn om van leerstofgericht naar leerling-gericht te werken en dat vraagt een andere aanpak.

Deze en andere ontwikkelingen maken dat het beroep van leraar een ander beroep is geworden. Eén ding is echter hetzelfde gebleven. Als je aan leerlingen van nu of van vroeger vraagt waaraan een goede leraar moet voldoen, dan zeggen ze allemaal "hij moet goed orde kunnen houden".

Orde betekent, volgens Ivo Mijland (2008), een groepsproces waarbij de leider te allen tijde de aandacht op kan eisen, op zo een manier dat iedereen zich daar prettig bij voelt.

Veiligheid, structuur, kansen, ontwikkeling en werkelijke contact tussen leerlingen onderling en de leraar zijn kenmerken hiervan. Orde is niet het synoniem aan een stille klas.

Victor van Geel (2006) zegt dat met orde wordt bedoeld, een verstandhouding scheppen tussen leraar en de klas, waarin beiden zich prettig voelen en waardoor er effectief gewerkt kan worden. Orde is dus samenwerking onder leiding. Hij stelt dat leerlingen vriendelijkheid, sociale warmte, ordelijkheid, duidelijkheid en helderheid waarderen.

Ivo Mijland (2008) belicht twaalf thema's waarmee orde in de klas gerealiseerd kan worden. Hieronder deze onderdelen met een korte toelichting:

1. *Sturing*

Sturing heeft te maken met gezag, dus niet met macht. Gezag krijg je omdat je het verdient. Het heeft te maken met veiligheid en vertrouwen. Bij macht neem je alle ruimte weg en deze kun je als leraar misbruiken.

2. *Eerlijkheid*

Pubers kunnen heel goed observeren. Ze zien direct of een volwassene eerlijk is. Leerlingen leren er juist van als ze merken dat ook volwassene fouten kunnen maken.

3. *Echtheid*

Een leraar voert geen toneelstukje op, leerlingen hebben het gauw door als een leraar niet authentiek¹⁶ optreedt. De leraar moet moeite doen zodat de leerlingen hem als persoon kennen.

4. *Respect*

Dit thema zet vaak de relatie tussen leerling en leraar onder druk. Respectvol handelen betekent dat je leerlingen, wat er ook gebeurt, altijd als mens blijft behandelen. In deze relatie ga je als docent er van uit dat jij de professional bent en dat de leerling in ontwikkeling is.

5. *Interesse*

Als er geen interesse is in het verhaal, belevenissen en hobby's van de leerling, ontstaat er dan een eenzijdige communicatie. Er moet gezocht worden naar positieve kaders, ook al irriteert het negatieve gedrag van de leerling de leraar.

6. *Humor*

¹⁵ Veranderingen in het gedrag en andere omgangsvormen

¹⁶ geloofwaardig

De term humor betekent lachen of laten lachen. Het is misschien een goed en eenvoudige manier om tijdens de alledaagse stress te ontstressen. Hierdoor ontstaat er onderlinge vertrouwen en een betere relatie tussen leerkracht en leerling.

7. *Creativiteit*

Als je de lesstof gevarieerd aanbiedt, zal de leerling enthousiaster zijn.

8. *Zelfvertrouwen*

Vaak geven leraren (door lichaamstaal) het gevoel aan leerlingen dat ze niet te vertrouwen zijn. Trouwen is een deel van het woord vertrouwen. Het is een officiële bezegeling van wederzijdse vertrouwen. Trouw in je eigen lokaal geeft de leerling het vertrouwen in een goede afloop.

9. *Ondersteuning*

Leerlingen vragen bijna elke dag steun aan de leraar. Voor iets grootst, maar ook voor iets kleins. Door het zoeken naar het verhaal van de leerling, heb je als leraar de eerst stap gezet naar ondersteuning.

10. *Flexibiliteit*

Dit betekent dat je geen moeite hebt om je programma los te laten. Sommige storingen in de les kan je beter voor laten gaan.

11. *Deskundigheid*

Dit te kunnen delen met je leerlingen, moet er eerst een goede relatie zijn met je leerlingen. Van belang is dat de leraar zijn kennis op een boeiende manier kan overbrengen.

12. *Zelfreflectie*

Wanneer de leraar vaak terug kijkt naar zijn eigen handelen, ziet hij zijn sterke, maar ook zwakke kanten. Je geeft jezelf toestemming om te blijven leren.

2.4.1. Toepassing van orde in de praktijk

Op de scholen in Suriname zullen de twaalf thema's vast wel toegepast worden. Ik ben benieuwd in welke mate het toegepast zal worden.

Orde heeft niet te maken met een stille klas, waarbij leerlingen bang zijn voor de leraar. De klas mag gezellig zijn. Indien de kinderen hier de ruimte voor krijgen, zullen ze zich kunnen ontspannen en hierdoor beter kunnen concentreren.

Victor van Geel (2006) zegt dat er een goede omgang moet zijn tussen leraar en leerling.

De resultaten van de leerlingen zullen beter worden als de leraar positieve verwachtingen heeft van de leerling.

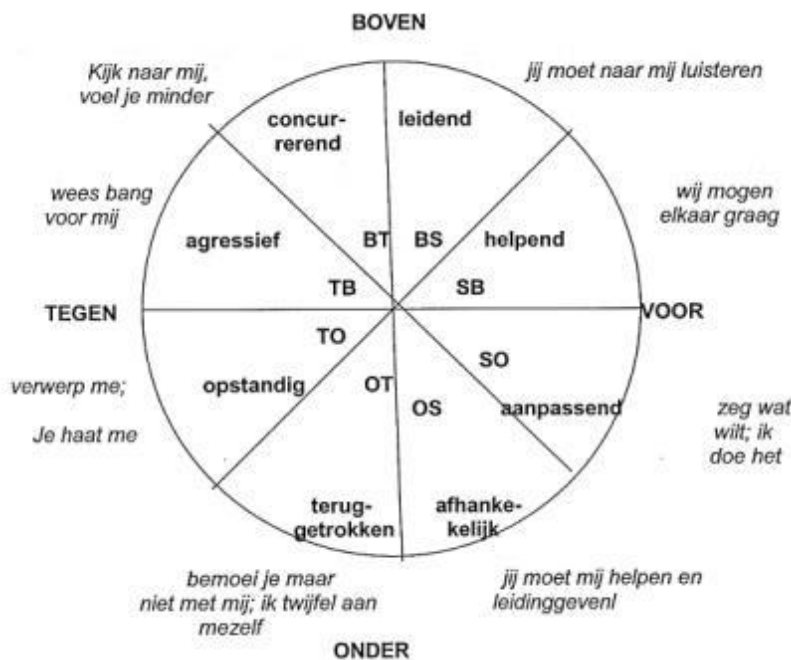
Door het gebruik van macht in plaats van gezag wordt de leerling niet uitgedaagd hogerop te komen. Bij macht hebben de leerlingen niet veel te zeggen. Het is zeer verstandig het verschil tussen macht en gezag op de scholen in Suriname onder de loep te nemen. "*If children don't learn, the way you teach, teach them the way they learn!*", citaat Jacquie McTaggart (2001).

2.5. Roos van Leary

Sjaak Vane (2007) zegt dat in de jaren vijftig van vorige eeuw door een aantal gedragswetenschappers, waaronder Timothy Leary een communicatiemodel is ontwikkeld. Dit model heet de roos van Leary. Hij gebruikt in de roos twee termen:

1. Boven-onder
Hoe vriendelijk of vijandig mensen tegen over elkaar staan
2. Samen-tegen
Hoeveel controle oefenen mensen op elkaar

In figuur 1 een weergave van het model van de roos van Leary met de segmenten erin.

Figuur 1

Uit deze twee termen, heeft Leary acht variaties in het gedrag geconstateerd. Er kunnen verschillende vormen van het gedrag en relatiewensen worden weergegeven:

1. Boven-Samen: Ik ben sterker en ben beter dan jij.
2. Onder-samen: Ik ben beter dan wie ook, ik vertrouw alleen op mijzelf.
3. Tegen-boven: Ik ben kwaad
4. Tegen-onder: Ik ben anders dan anderen en ik heb niemand nodig
5. Onder-tegen: Ik doe alles verkeerd, het is mijn eigen schuld
6. Onder-Samen: Ik ben zwak en volgzaam, help mij
7. Samen-onder: Ik ben vriendelijk, aardig en meegaand
8. Boven-tegen: Ik ben in evenwicht, te vertrouwen en sympathiek

2.5.1. De roos van Leary in de praktijk

Met de roos van Leary wil ik onderzoeken hoe de leerlingen over hun leraren denken en wat de relatie is. De roos zal dan gebruikt worden als onderzoeksinstrument.

2.6. Inclusief Onderwijs

Passend onderwijs is geen inclusief onderwijs. Bij inclusief onderwijs worden leerlingen met specifieke problemen in het regulier onderwijs opgevangen. *Herooverweging passend onderwijs* Dijkma S.(2009).

Er zijn verschillende resultaten uit wetenschappelijke onderzoeken over definities en termen van het inclusief onderwijs. Uit die onderzoeken is gebleken dat er één overeenkomst is. De enige overeenkomst tussen de verschillende definities van het inclusief onderwijs is, dat kinderen met of zonder beperkingen in dezelfde setting worden geplaatst, meestal een klaslokaal (Bailey McWilliam, Buysse, & Wesley, 1998; Odom & Daimond, 1998; Odom, 2000).

Volgens Bailey en collega's (1998) verwijst inclusie naar "*The full participation by children with disabilities in programs and activities for typically developing children*".

Maar volgens Rafferty, Piscitelli & Boettcher (2003) betekent inclusief onderwijs niet alleen participatie in de klas, maar ook het aanbieden van hulp en middelen die kinderen met een handicap nodig hebben.

In de Engelse wetenschappelijke literatuur worden andere termen gebruikt dan "inclusion". De andere termen zijn "Mainstreaming" en "Integration". "Mainstreaming" houdt in dat de kinderen slechts een deel van de dag geplaatst worden in een reguliere klas en de andere dagdeel in een klas voor speciaal onderwijs. De plaatsing in een reguliere klas is dan ook zonder extra hulpmiddelen of aanpassingen.

Volgens Rafferty en collega's (2003) is bij "Integration" de bedoeling dat kinderen met en zonder een beperking in dezelfde klas zitten.

2.6.1. Toepassing inclusief onderwijs in de praktijk

Uit eerdere gesprekken met het MINOV is gebleken dat in Suriname de meeste aandacht gaat naar het reguliere onderwijs. Ik vind het belangrijk om te weten hoe inclusief de scholen in Suriname zijn. Wat doen de scholen om leerlingen zoveel mogelijk op een reguliere school te behouden? Worden de kinderen die opvallen in het gedrag naar het speciaal onderwijs gestuurd? Verder ben ik benieuwd of Suriname op het internationaal toneel participeert wat inclusie betreft.

Tijdens het onderzoek zal achterhaald worden of inclusie haalbaar is in Suriname of niet. Ook zal ik trachten erachter te komen of er toekomstplannen zijn wat betreft dit onderwerp. De plannen die de Nederlandse overheid heeft met betrekking tot het passend onderwijs, zal ik in Suriname toelichten.

2.7. De praktijk in Nederland

De meest leerkrachten die werkzaam zijn bij mij op school in Nederland en les geven aan leerweg ondersteunend onderwijs leerlingen, hebben een scholing gehad. Zij delen de ervaringen met anderen. Ze zeggen bijvoorbeeld de kinderen beter te begrijpen en niet snel boos te worden.

Op mijn school in Nederland zitten we op de goede weg om niet direct alle kruit te verschieten. De leerling wordt niet bij de minste geringste uit de les gestuurd.

Bij een aantal leraren zie ik de thema's van Ivo Mijland (2008) terug in de les. Het zijn succesvolle leerkrachten. Ik herken mijzelf hier ook in, vooral het thema humor geeft mij de ruimte om problemen in de klas op een simpele manier op te lossen. Of er een verschil is in de relatie tussen leerlingen en docenten in Nederland enerzijds en de leerlingen en leerkrachten in Suriname is de vraag.

In Nederland zal er van augustus 2012 passend onderwijs ingevoerd worden. Uiteraard moeten de scholen inclusief zijn. Wat vindt men in Suriname hiervan en wat zijn de plannen met betrekking tot inclusie Suriname.

Samengevat theoretische onderbouwing van de aandachtsgebieden:

Ik heb literatuur gelezen over het pedagogische klimaat, orde en klassenmanagement. Dit om mijn onderzoeksvraag te kunnen onderbouwen. Verder is theorie gelezen over het gebruik van de roos van Leary om de relatie tussen leerling en leraar in kaart te brengen en de gegevens te interpreteren. Verder was ik benieuwd naar wat er op het internationale terrein over inclusief en passend onderwijs bekend is.

3. Onderzoeksmethodologie

3.1. Opbouw van het onderzoek

- Dit onderzoek vindt plaats op o.a. het verzoek van het MINOV. Op de eerste plaats wordt er een gesprek gevoerd met het directoraat van het MINOV. Om erachter te komen wat zij verwachten van het onderzoek. Ook zal er gevraagd worden wat de mogelijkheden zijn met betrekking tot het opzetten van een scholing voor leerkrachten van de speciaal onderwijs scholen. Welke mensen beschikbaar zijn voor de opzet van deze deskundigheidsbevordering.
- Van de verantwoordelijke van de afdeling speciaal onderwijs wordt verwacht dat hij aangeeft, wat zijn ervaring is met het leidinggeven aan de scholen en waar hij tegenaan loopt. Deze afdeling is verantwoordelijk voor het aannemen en ontslaan van de leerkrachten. Hij geeft aan welke aanname beleid er is ten aanzien van leerkrachten. Hoe staat hij tegenover het opleiden van leerkrachten?
- Het MINOV heeft een afdeling genaamd “onderwijs ontwikkeling”. Curriculumontwikkeling is een onderdeel van deze afdeling. Ik ben benieuwd welke bijdrage zij zullen leveren met betrekking tot het curriculum, indien er een scholing komt voor de leerkrachten. Ook wordt er achterhaald, hoe zij denken te construeren, waar de leerlingen na het VSO kunnen doorstromen.
- Het pedologische instituut van het MINOV is belast met het aanvragen van onderzoeken en plaatsen van leerlingen op de scholen voor het speciaal onderwijs. Van hen wordt verwacht dat zij aangeven wat de procedure is en waarom een uiteindelijke plaatsing zo lang duurt.
- De schooldirecteuren vertellen wat zij vinden van de deskundigheid van hun leerkrachten en hoe het gaat met het beleid en de organisatie op de voornoemde scholen. Zij geven een beeld van het traject wat een leerling volgt.
- De leerkrachten vertellen waar zij tegenaan lopen in hun werk en wat zij nodig hebben om beter te kunnen functioneren en het beste te halen uit de leerling.
- De leerlingen vertellen wat zij van de leerkracht vinden en hoe zij het schoolgaan ervaren en hoe hun toekomst eruit ziet.
- Het instituut opleiding voor leraren (IOL) is belast met specialisatie van de leraren. Er wordt gesproken met verantwoordelijke personen. Ik ben benieuwd naar de rol van dit instituut bij het tot stand komen van een scholing van de leerkrachten. Welke knowhow hebben ze om het een en ander te realiseren en hoe staan ze tegenover het idee om leraren in het speciaal onderwijs op te leiden?

3.2. De onderzoeksvraag, de deelvragen en de toelichting

De onderzoeksvraag:

Op welke wijze en in welke mate kan een analyse van het klassenmanagement, orde en het pedagogisch klimaat de relatie tussen docent en leerling en een behoefte aan trainingsinhouden in kaart brengen op scholen voor het speciaal onderwijs in Suriname?

Het komt erop neer dat er onderzocht wordt hoe een aantal onderdelen in de klas eruit ziet. De aandacht zal, zoals in de onderzoeksvraag geformuleerd, gericht zijn op klassenmanagement, maar ook op orde houden en het pedagogische klimaat. De relatie tussen leerkracht en leerling wordt onderzocht. Vervolgens geven de leerkrachten aan of zij

wel of geen behoefte hebben aan scholing . Hierna wordt er gekeken wat de inhoud van de scholing moet zijn.

Deelvragen:

1. *Wat vinden de leerlingen, directeuren van hun leraren en de leraren van zichzelf?*
In een klassikale setting worden de leerlingen met behulp van vragenlijsten bevraagd, wat zij van hun leerkrachten vinden. Vragen als; zijn ze streng? Is het gezellig bij de leerkracht in de klas? Wordt hij/ zij snel boos? Etc. Deze vragen zijn gebaseerd op de vragen uit de roos van Leary
2. *Met welke leerlingen gaat het goed of slecht wat betreft scoren en waarom?*
Leerlingen en leerkrachten geven aan waarom de leerlingen goede cijfers halen en hoe het komt dat sommige leerlingen slecht scoren. Is het beleid slecht of weten de leraren niet wat zij moeten met deze leerlingen. Krijgen ze genoeg aandacht?
3. *Welke werkvormen zijn er en wat is het effect hiervan?*
Er wordt gelet op hoe de leerlingen in het lokaal zitten. Werken ze alleen en moet het stil zijn? Of werken ze in groepjes en mogen ze praten? Hoe is het lokaal ingericht? Wat levert deze manier van werken voor de leerling en de leraar op? Graag wil ik weten of er alleen maar frontaal-klassikaal les wordt gegeven.
4. *Wat zijn de verschillen en overeenkomsten met mijn school?*
Wat doen de scholen in Suriname en mijn school in Nederland hetzelfde?
5. *Wat kunnen de SO en VSO scholen in Suriname en mijn school in Rijswijk van elkaar leren?*
In Nederland is een aantal zaken achterhaald. Om daarmee in Suriname te experimenteren is zinloos. Opgemerkt wordt dat die kennis gebruikt kan worden voor Suriname. Echter heeft Suriname geen specialisatie voor leerkrachten van het speciaal onderwijs.
Niet vergeten moet worden dat ook op de scholen in Suriname een aantal zaken goed loopt. De ervaring kan dan gedeeld worden met mijn school in Nederland.

3.3. Welke onderzoeksvorm heb ik gekozen?

De bedoeling van het onderzoek dat in Suriname plaats vindt, is om te kijken hoe de leerkrachten werken op de scholen. Er wordt gesproken met diverse disciplines, kortom er wordt “sfeer geproefd”. Uiteindelijk wordt er een conclusie getrokken en zullen er aanbevelingen komen met betrekking tot het scholen van leerkrachten. De betrokkenen bij dit onderzoek zijn de leerkrachten, schooldirecteuren, leerlingen, directie van het MINOV, functionarissen van de curriculum ontwikkeling en opleiders van leerkrachten. Er zullen geen experimenten plaatsvinden, omdat bepaalde ervaring reeds is opgedaan in Nederland. Gezien de bovenvermelde argumenten is het onderzoek daarom een beschrijvende onderzoek. Volgens Harinck (2009) wordt bij een beschrijvende onderzoek gekeken naar wat mensen van bepaalde zaken vinden.

3.4. Welke methoden en middelen ga ik gebruiken?

Er zijn drie vragenlijsten¹⁷ te weten voor de leerkrachten, leerlingen en schooldirecteuren.

¹⁷ Zie bijlagen. Twee zijn bestaande vragenformulieren één is een zelfontwikkelde vragenlijst.
Voor de leerkrachten

De vragenlijst van de leerkrachten is anoniem en bestaat uit zeventien vragen. De vragen zijn in twee categorieën verdeeld, te weten; persoonlijke en gesloten vragen. Tien van de vragen kunnen beantwoord worden met behulp van een vijfpuntenschaal zoals aangegeven door Harinck (2009).

Voor de leerlingen

Voor de leerlingen is de vragenlijst een bestaande lijst met de vragen uit de roos van Leary. In een vijfpuntenschaal geven de leerlingen aan welke kwaliteiten hun leerkrachten hebben. Deze vragen zal ik samen met de klas invullen, zodat ik toelichting kan geven op vragen die leerlingen moeilijk vinden.

De schooldirecteuren

Zij vullen de management & instructieschaal (MIS) in. Dit is tevens een vijfpuntenschaal waarmee gekeken kan worden in hoeverre leerkrachten aandacht besteden aan klassenmanagement Veenman (1993).

Verder vindt er een interview plaats met de directie van de scholen om de betrouwbaarheid van een aantal zaken te toetsen.

Overige functionarissen

De overige functionarissen zullen bevraagd worden met behulp van een vrij interview volgens de methode van Harinck (2009)¹⁸.

De docenten op mijn school hebben geprofiteerd van de opleiding gespecialiseerd leraar leerwegondersteunend onderwijs. In de vragenlijst voor de leerkrachten zijn items van deze opleiding opgenomen. Ik wil onderzoeken of leerkrachten in Suriname werken met onderdelen van de opleiding.

De roos van Leary geeft duidelijk de relatie van de leerkracht met de klas aan. Je kan duidelijk zien wat de goede of slechte kant van de leerkracht is, volgens de leerlingen.

Met behulp van de management & instructieschaal, wordt onderzocht wat de schooldirecteuren vinden van het functioneren van de leerkracht.

Verder is voor het interview gekozen omdat je direct door kan vragen en een toelichting kan krijgen op zaken die niet duidelijk zijn. Hiermee kun je controleren of de verstrekte gegevens uit de vragenlijsten valide zijn.

3.5. Hoe geef ik de onderzoeksmiddelen en instrumenten vorm

De gegevens uit de vragenlijst zullen in een Excel bestand ingevoerd en geïnterpreteerd worden.

De resultaten uit de lerarenvragenlijsten zullen per vraag in een staafdiagram verwerkt worden. Deze zullen in percentages aangegeven worden. Hieruit kun je afleiden welke keuzes de leerkrachten hebben gemaakt bij het beantwoorden van de vragen.

Bij de roos van Leary zie je de gescoorde sectoren per school.

Van de Management- en Instructieschaal, kun je afleiden hoeveel procent de onderdelen van klassenmanagement de leerkracht toepast in de klas. De interviews zullen gebruikt worden om de gegevens uit de data te bekrachtigen. In hoofdstuk 4 wordt dit onderdeel uitvoerig besproken.

¹⁸ Er is een hoofdonderwerp en een aantal globale startvragen. Er kan hiervan afgeweken worden als andere zaken tijdens het onderzoek belangrijk blijken.

3.6. Data verzamelen, vastleggen, analyseren, valideren en beschrijven?

De vragenlijst voor de leerkrachten wordt afgegeven aan de schooldirecteuren. Dit delen ze uit en nadat deze ingevuld is, worden ze weer opgehaald door de directeur.

De vragenlijst voor de directeur, wordt door mij afgegeven en ingenomen.

Wat de leerlingen betreft, ga ik de vragen klassikaal toelichten en laten invullen. Ik geef per vraag aanvullende informatie, zodat zij de vragen goed kunnen begrijpen.

Voor het analyseren van de data zullen de staafdiagrammen die ontstaan na het invoeren van de gegevens gebruikt worden. Na het toepassen van de bijbehorende theorie zijn de gegevens valide en kan er overgegaan worden tot beschrijven daarvan.

3.7. Hoe ga ik om met triangulatie?

Voor het onderzoek zal ik informatie verzamelen vanuit verschillende invalshoeken. Indien de informatie niet hetzelfde is, ga ik proberen dieper op de materie in te gaan met behulp van interviews. Indien de informatie van de leerkrachten afwijkt met die van de schooldirecteuren, zal ik erachter trachten te komen wat de juiste informatie is. Naast de instrumenten¹⁹ zullen er gesprekken plaatsvinden. Dit wordt gedaan om de informatie valide te maken.

Door middel van observeren in de klas kan ik ook gegevens met elkaar vergelijken.

3.8. Wat doe ik met ethische kwesties?

Tijdens het gesprek met het directoraat van onderwijs, waren tot mijn verbazing meerdere functionarissen aanwezig. In het bijzonder een onderwijsjurist, die benieuwd was naar het onderzoek en de procedure daarvan.

De instrumenten werden onder de loep genomen. En er waren geen bezwaren tegen.

De directeur van het MINOV heeft mij mondeling- en schriftelijk toestemming gegeven dit onderzoek te doen. Tevens heeft hij de waarnemend hoofd van het bijzonder onderwijs hiervan zowel schriftelijk als mondeling op de hoogte gesteld. Deze heeft de directeuren van de scholen op de hoogte gebracht van mijn voorgenomen bezoek. De directeuren van de scholen hebben de leerkrachten, de leerlingen en betrokken ouders geïnformeerd. Vanuit het ministerie was er bezwaar tegen foto of video opnames. In plaats daarvan heeft men geadviseerd om schetsen te maken. Verder waren er geen bezwaren van de betrokken personen. Alle actoren inclusief de leerlingen hebben op een zeer prettige manier mee gewerkt aan dit onderzoek. Zij vinden ook dat er verandering moet komen in het speciaal onderwijs.

Samengevat Onderzoeksmethodologie:

Het onderzoek is een beschrijvende onderzoek. Hiervoor worden drie vragenformulieren gebruikt. De overige actoren worden door middel van een vrije interview bevraagd.

Om het onderzoek valide te maken worden de gegevens die uit het onderzoek komen, gecontroleerd.

¹⁹ Lerarenvragenlijsten, leerling-vragenlijsten en MIS

4. Beschrijving van de resultaten

4.1. Welke personen zijn bevraagd?

De antwoorden op de onderzoeksvraag en de deelvragen worden in dit hoofdstuk uitvoerig besproken. Om antwoord te kunnen krijgen op mijn onderzoeksvraag en de deelvragen heb ik de volgende personen en/ of instantie bevraagd m.b.v. vragenlijsten of interviews.

- a. De leerkrachten
- b. De leerlingen
- c. De Schooldirecteuren
- d. Het directoraat MINOV
- e. Het bureau speciaal onderwijs
- f. Directie van het instituut opleiding voor leraren
- g. De afdeling onderwijs ontwikkeling van het MINOV
- h. Het pedologische instituut

4.1.1. De leraren

a. Resultaat uit het onderzoek met de leraren

In totaal zijn er tachtig leerkrachten bevraagd.

Het doel van de vragenlijst is:

1. Er achter te komen wat het geslacht is:

Geslacht van de leerkrachten (N=80)	
Man	vrouw
12%	88%

Figuur 2

2. Wat de leeftijd is:

Leeftijd van de leerkrachten (N=80)					
Leeftijd	Jonger dan 20 jaar	20-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50-60 jaar
Percentage	1%	49%	28%	13%	9%

Figuur 3

1. Hoe lang men in het onderwijs werkt:

Aantal jaren werkzaam in het onderwijs (N=80)				
Aantal jaren	Minder dan 2 jaar	2-5 jaar	5-10 jaar	Langer dan 10 jaar
Percentage	16%	29%	29%	26%

Figuur 4

2. Welke opleiding men genoten heeft:

Genoten opleiding (N=80)					
Opleiding	KWEEK A	KWEEK B	LOBO	SPI	Anders
Percentage	54%	15%	4%	3%	24%

Figuur 5

Toelichting figuur 5:

Kweek A	: Leidt op tot leerkracht voor kleuteronderwijs en klas 1 tot en met 3 van de lagere school
Kweek B	: De opleiding voor lagere onderwijs bestaat uit twee delen n.l. algemeen vormende fase en beroepsvormende fase
LOBO	: Lerarenopleiding Beroepsonderwijs
SPI	: Surinaams Pedagogisch Instituut
Anders	: Bijvoorbeeld hoofdakte om toegelaten te worden tot de lerarenopleiding VO

3. Hoe de leraren school beleven:

Beleving op school (N=80)	Ja	Nee
Besteedt de school genoeg aandacht aan scholing	60%	40%
Behoeft aan scholing	98%	2%
Plezier in werk	96%	4%

Figuur 6

De vragen die betrekking hebben op de leraren zijn in twee categorieën verdeeld. Het eerste deel heeft betrekking op:

- Geslacht
- Leeftijd
- Werkervaring
- Genoten opleiding
- Beleving op school

Deze vragen worden gebruikt om te kijken of een scholing zinvol is. Bestaat bijvoorbeeld de grote groep uit leraren boven de vijftig jaar, dan is de vraag of het aantrekkelijk is om deze groep te scholen en/ of deze groep geschoold wil worden.

De meeste leerkrachten welke in het speciaal onderwijs werken zijn vrouwen. Slechts 12% van de leerkrachten in het Speciaal onderwijs zijn mannen.

De helft van de groep leerkrachten heeft de leeftijd tussen 20 en 30 jaar. Zoals eerder vermeld, had Suriname in het verleden een opleiding voor een buitengewoon onderwijsakte. Geen van de leerkrachten hebben deze opleiding genoten. Slechts 4% van de bevroagden heeft de opleiding beroepsonderwijs gevolgd. De grootste groep die in het speciaal onderwijs werkzaam is, heeft een kweek A opleiding gevolgd.

Een derde van de bevroagden werkt tussen de twee en vijf jaar op de school. Een volgende derde deel heeft iets meer ervaring, namelijk vijf tot tien jaar.

Meer dan de helft vindt dat de school voldoende aandacht besteedt aan scholing van de leerkrachten. Ze geven aan dat het helaas niet de juiste scholing is. Ze willen het gedrag van de leerlingen beter begrijpen.

Op de vraag of de leerkrachten behoefte hebben aan scholing voor een betere pedagogische aanpak, geeft maar liefst 98% het antwoord ja. Bijna alle leerkrachten geven aan plezier in hun werk te hebben.

In figuren 2 tot en met 6 hierboven wordt een volledige overzicht gegeven van de eerste deel van de vragen.

Het tweede deel van de leraren vragenlijst wordt hieronder in een tabel geplaatst.

Met behulp van de lerarenvragenlijst werd een aantal vragen gesteld. Onderstaande vragen

hadden betrekking op de onderdelen die een gespecialiseerde leraar, volgens Fontys OSO²⁰ nodig heeft in zijn lessen. De modules die aan de orde zijn geweest geven goede handvatten, waardoor de leraar beter kan functioneren.

De vragen die betrekking hebben op de pedagogische aanpak konden met behulp van een vijfpuntenschaal Harinck (2009)²¹ gescoord worden.

Hieronder een weergave van de vragen met de antwoorden:

Aandachtspunten voor een gespecialiseerde leraar	NEE	nee	?	ja	JA
1. Indicatiestelling en planmatige leerlingbegeleiding	6%	16%	4%	53%	21%
2. Klassenmanagement	4%	11%	5%	49%	31%
3. Sociaal-emotionele ontwikkeling	7%	10%	1%	56%	26%
4. Planmatig werken aan pedagogische en gedragsproblemen	0%	9%	1%	59%	31%
5. Beleid en organisatie	4%	6%	6%	49%	35%
6. Communicatie en samenwerking op school	4%	11%	0%	46%	39%
7. Het volgen van leerlingen	11%	20%	10%	41%	18%
8. Leerproblemen en orthodidactisch handelen	5%	6%	4%	51%	34%
9. Onderwijs en jeugdhulpverlening	35%	39%	10%	11%	5%
<i>Harinck, resultaten op enquêtevragen (N=80)</i>					

Figuur 7

Toelichting figuur 7:

1. *Besteedt U aandacht aan de leerlingen volgens een speciaal plan?*
De helft van de leerkrachten zeggen in voldoende mate een plan te hebben om de leerlingen te begeleiden.
2. *Bent U tevreden met de organisatie van uw klassen en de lessen?*
Vijftig procent van de lesgevers antwoordt dat ze voldoende aandacht besteden aan organisatie van de lessen en de klassen.
3. *Besteedt U aandacht aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van uw leerlingen?*
Ook wordt er door 56 procent van hen gezegd dat er voldoende aandacht wordt besteed aan de sociale en emotionele ontwikkeling van de leerlingen.
4. *Besteedt U genoeg aandacht aan gedragsproblemen van uw leerlingen.*
Bijna tweederde van de bevroegde leerkrachten zegt voldoende aandacht te besteden aan gedragsproblemen van leerlingen. Ze geven tegelijkertijd aan dat ze geen ervaring hebben met specifieke gedragsproblemen en hanteren de regels die toegepast worden voor het reguliere onderwijs.
5. *Bent U tevreden met het beleid en de organisatie van uw school?*
De helft van de functionarissen is voldoende tevreden met het beleid en de organisatie van de scholen.
6. *Heeft U een goede communicatie en samenwerking met uw collega's?*
Ook op deze vraag zegt de helft van de leraren dat ze voldoende met collega's communiceren en samen werken.
7. *Volgt U de ontwikkelingen van uw leerlingen via een relevante leerlingvolgsysteem?*

²⁰ Verzorgd onder ander scholing voor speciale onderwijszorg

²¹ Zie bijlage

41% van de functionarissen zeggen in voldoende mate de leerlingen te volgen met behulp van een leerlingvolgsysteem. Hetzelfde percentage zegt dat het niet waar is.

8. *Is er voldoende jeugdhulpverlening op school?*

Bijna alle leerkrachten vinden dat het ontbreekt aan jeugdhulpverlening op de scholen.

9. *Besteedt de lerarenopleiding genoeg aandacht aan gedragsproblemen?*

Een ruime meerderheid vindt dat er niet genoeg aandacht wordt besteed aan gedragsproblemen op de lerarenopleiding.

De leerkrachten

De leerkrachten zeggen dat ze hun best doen om met de middelen die ze ter beschikking hebben de kinderen onderwijs te geven. In de klas wordt er weinig aandacht besteed aan het pedagogische klimaat blijkt uit gesprekken met leraren. De aandacht is meer gericht op het lesgeven. Leerlingen komen in de klas, zitten op hun plek, pakken de spullen en moeten gaan werken. Er wordt niet geïnvesteerd in een goede relatie met de kinderen. De leerkrachten geven aan dat ze het niet beter weten, want lesgeven is hun voornaamste taak.

Hoe werden de vragen door de leraren ervaren?

1. *Indicatiestelling en planmatig handelen*

De helft van de docenten geven aan een plan te hebben om leerlingen te begeleiden. Bij navraag blijkt dat er geen degelijke plan aanwezig is. In een schrift wordt het een en andere bijgehouden. Men geeft aan dat het even zal duren voordat er een degelijk leerlingvolgsysteem ontwikkeld zal worden

2. *Klassenmanagement*

Volgens Veenman (1993) is klassenmanagement het sturen en bijsturen. Hiertoe behoren onderwijstaken als plannen organiseren, coördineren, leidinggeven, controleren en verzorgen van de communicatie.

Leiding geven kwam duidelijk aan de orde. Leerlingen geven aan dat de leraar heel streng is, "maar ze bedoelen het goed", zeggen ze. Leerkrachten geven aan dat de organisatie iets beter kan. Er is maar één werkvorm en dat is "stil zitten en werken", zeggen de leerlingen. Sommige leerlingen zitten wel in groepjes, maar mogen niet met elkaar praten. Opgemerkt wordt dat de leerlingen die in groepjes zitten, te maken heeft met te kleine lokalen. Leerkrachten geven aan dat ze anders niet passen in het lokaal.

3. *Sociaal-emotionele ontwikkeling*

Bij navraag bleek dat de overgrote deel van de leerkrachten niet wist wat er mee bedoeld werd.

4. *Planmatig werken aan pedagogische en gedragsproblemen*

Een plan, bijvoorbeeld een handelingsplan²², is er niet.

5. *Beleid en organisatie*

De schooldirecteur is opvallend aanwezig. De leerlingen worden aangesproken op wangedrag. Er is een goede band tussen directie en leerkracht. De schoolregels zijn duidelijk merkbaar.

6. *Communicatie en samenwerking op school*

Leerkrachten hebben een goede relatie met collega's. Ze praten met elkaar over zaken die soms wel en soms niet met school te maken hebben. Praten over een

²² Zie bijlage. Een plan waarin de leerling op didactische en pedagogische vlak systematisch gevolgd wordt.

probleemleerling of over oplossingen, komt sporadisch voor. Van collegiale intervisie is er geen sprake.

7. *Het volgen van leerlingen*

Een degelijke leerlingvolgsysteem ontbreekt. Uitslagen van toetsen en testen is in een overzicht moeilijk te verkrijgen. Men beschikt over allerlei losse velletjes waar je informatie uit kunt halen. Op de vraag of er een leerlingvolgsysteem aanwezig is, wordt een onduidelijk antwoord gegeven.

8. *Onderwijs en jeugdhulpverlening*

Begeleiding van leerlingen door een zorgteam is er niet. Een leerlingbegeleider, schoolpsycholoog, schoolarts of een maatschappelijk werker is niet aanwezig.

Uit gesprekken met de leerkrachten blijkt dat ze graag de onder punt 1 tot en met 8 vermelde onderdelen zouden willen toepassen. Zij komen daar niet aan toe, omdat hun voornaamste taak het lesgeven is. Er werd ook gezegd dat ze graag willen investeren in leerlingen, zij weten vaak niet hoe ze het beste uit de kinderen met specifieke gedragsproblemen kunnen halen. Zij hebben op de opleiding niet genoeg geleerd hoe ze om moeten gaan met de leerlingen uit het speciaal onderwijs.

4.1.2. De leerlingen

b. Resultaten uit het onderzoek met leerlingen

De vraag was: wat vinden de leerlingen van hun leraren?

Met de vragen die betrekking hadden op de roos van Leary wordt geprobeerd er achter te komen hoe leerlingen denken over de leraar en wat de relatie is. Figuur 8 geeft een weergave van een gemiddelde score.

Per school heeft één klas de vragen uit de roos van Leary ingevuld. Hiermee wordt geprobeerd een beeld te krijgen hoe leerlingen over hun leraren denken.

Hierbij werd gebruik gemaakt van de twee dimensies:

- Hoe vriendelijk of vijandig zijn ze tegenover elkaar?
Leary gebruikt hiervoor de termen tegen-samen.
- Hoeveel controle willen ze op elkaar uitoefenen?
Leary gebruikt hiervoor de termen boven-onder.

De klassengrootte varieert van acht tot twaalf leerlingen. De leerlingen noemden een paar onderwerpen waar zij moeite mee hadden zoals:

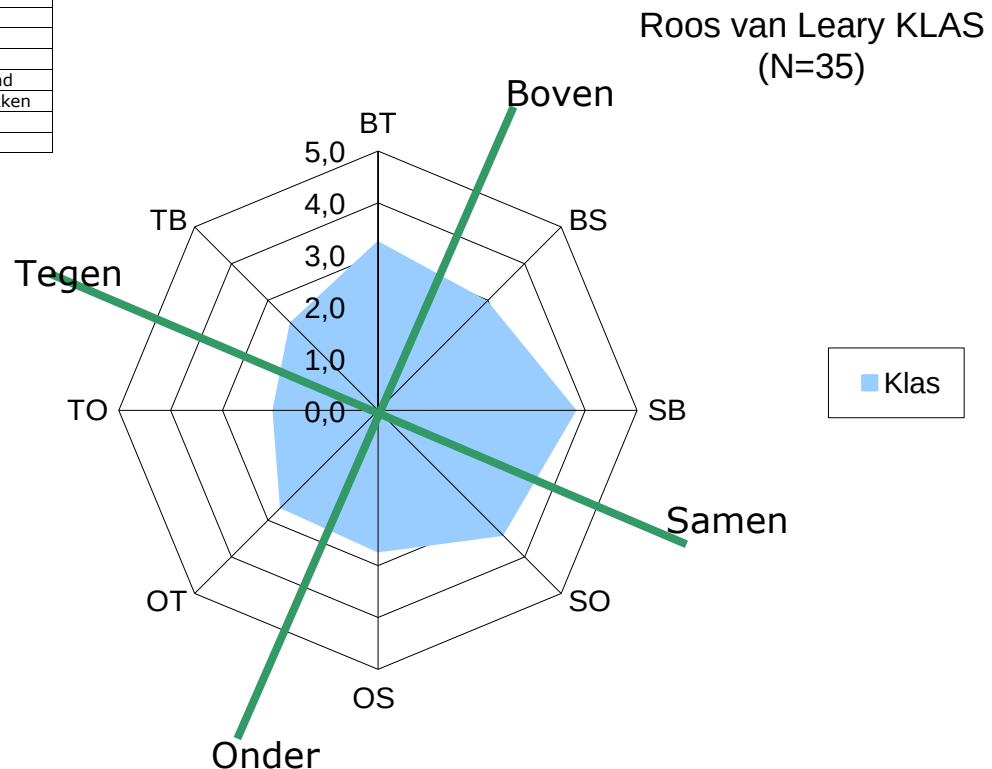
- De leraar is streng en het moet altijd stil zijn.
- De leraar dreigt vaak met straf
- De leraar zegt vaak dat de kinderen weinig presteren.
- Als je het oneens bent met de leerkracht, kun je het bijna niet bespreken met hem of haar.
- De leraar wordt boos als de klas een beetje druk is

De leerlingen hebben ook een aantal positieve punten over de leerkrachten genoemd zoals:

- De leraar helpt vaak met het werk
- Hij of zij is vaak bereid iets opnieuw uit te leggen als je het niet begrijpt
- Vaak zijn zij lief

Als we kijken naar het figuur dat ontstaat uit de roos van Leary, dan vallen de volgende segmenten op.

BT	Streng/ competitief
BS	Leidend
SB	Actief helpend
SO	Inlevend
OS	Afhankelijk/meegaand
OT	Onzeker/teruggetrokken
TO	Protesterend
TB	Aanvallend

Figuur 8

De meeste leerlingen geven aan dat hun leerkrachten zeer streng zijn, maar ook actief helpend. Ze geven goed leiding, zijn inlevend, passen zich aan en werken mee. Verder geven de leerlingen aan dat ze in groepjes zitten, maar niet mogen praten. Ze zitten in groepjes omdat anders de tafels en de stoelen niet in het lokaal passen. Ze willen ook dat het lokaal en aangekleed en gezelliger uit ziet. In hoofdstuk 2 is er een volledige uitleg van de Roos van Leary.

De leerlingen

De leerlingen ervaren het schoolgaan als zeer prettig, omdat ze dan vrienden of vriendinnen zien. Ze geven aan het gevoel te hebben soms niet serieus genomen te worden. Dit komt omdat ze eigenlijk bestempeld worden als "domme kinderen". De manier waarop de leerkrachten les geven ervaren ze als saai. Ze hebben moeite met stilzitten. Ze willen dat het iets gezelliger in de les is. Ook vinden ze dat het lokaal aangekleed mag worden en dat ze in groepjes willen werken en elkaar kunnen helpen.

De leerkrachten geven aan hier moeite mee te hebben, omdat ze denken dat de klas te druk wordt indien ze de leerlingen een beetje loslaten. Daarnaast geven de leerlingen aan niet echt gemotiveerd te zijn om naar school te gaan, omdat de toekomst na een VSO-opleiding er niet rooskleurig uit zal zien.

c. Resultaten uit het onderzoek met de schooldirecteuren

Hierbij werd de vraag gesteld: Wat vinden de schooldirecteuren van hun leraren? Schooldirecteuren zeggen hun best te doen om de scholen goed te organiseren. De meeste schoolgebouwen zijn pas gerenoveerd. Eén gebouw ziet er slecht uit, omdat deze tijdelijk is ondergebracht in een woonhuis.

Verder geven zij aan dat er een tekort is aan materiaal en de methodes zijn verouderd. Ook

melden ze dat er een training voor leerkrachten zeer gewenst is. Volgens hen duurt het traject voor aanmelding, onderzoek en plaatsing veel te lang en kinderen worden vaak te snel geplaatst op een SO of VSO school. Met behulp van de management en instructieschaal heeft de schooldirecteur de les van de leerkracht geobserveerd. De observatie heeft plaatsgevonden op basis van de kennis die de leerkracht heeft opgedaan om les te geven op een reguliere school. Uit de lesobservatie blijkt dat de meeste vragen uit de MIS een gemiddelde score hebben van 3. Dit betekent dat de onderdelen uit het MIS voor 50% uitgevoerd wordt door de leraar. Toepassing over onderwerpen als materiaal, orde en betrokkenheid van de leerlingen, komt een score van 50% of minder. In figuur 9 ziet u een totale overzicht van de score. Verder geven schooldirecteuren aan dat de communicatie met het bureau speciaal onderwijs moeizaam verloopt. Het is moeilijk bereikbaar.

De management en instructieschaal (N=7)	0%	25%	50%	75%	100%
01. leraar maakt doelen duidelijk					
02. Leraarmaterialen liggen klaar					
03. Materiaal is duidelijk opgeborgen					
04. Materiaal is goed bereikbaar					
05. Er is voldoende materiaal aanwezig					
06. De opdrachten zijn duidelijk					
07. Leraar houdt leerlingen bij de les					
08. Tempo van de les is aanvaardbaar					
09. Les wordt nauwelijks onderbroken					
10. De uitleg is duidelijk					
11. Begeleiding tijdens instructie					
12. Eisen van werk worden benadrukt					
13. Looproutes zijn goed georganiseerd					
14. Lesgebeuren is goed zichtbaar					
15. Leraar kan klas goed overzien					
16. Les is afgestemd op niveau van leerling					
17. Instructie en concentratie goed					
18. Verwerking en concentratie goed					
19. Leraar stopt ongewenst gedrag (instructie)					
20. Leraar stopt ongewenst gedrag verwerking					
21. Leraar is consequent					
22. Leraar bekrachtigd gewenst gedrag					
23. Weinig of geen orde verstoring					
24. Leraar stopt ordeverstoring snel/ doeltreffend					
25. Goede, plezierige werksfeer					
26. Veel interactie tijdens presentatie					
27. Soepele overgangen					
28. Er word veel leerstof verwerkt					
29. Leerlingen worden verantwoordelijk gesteld					
30. Leerlingen helpen elkaar					
31. Groepen storen elkaar niet					

Figuur 9

4.1.3. Het MINOV

d. Resultaten uit het onderzoek met het MINOV

Wat verwacht men van het onderzoek en wat zijn de mogelijkheden voor het opleiden van de leraren? Dit was onder andere de vraag die gesteld is aan het MINOV.

Het verzoek en de toestemming voor dit onderzoek is gedaan en gegeven door de directie van het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling. De directie geeft aan dat er een enorme behoefte is aan scholing voor leerkrachten. Leerkrachten hebben geen speciale opleiding gevolgd om te kunnen werken in het speciaal onderwijs. Volgens informatie van deze instantie krijgen ze een training “on the job”. Men is van oordeel dat niet het juiste rendement uit de leerling wordt gehaald. Het onderzoek op het veld²³ wordt zeer belangrijk geacht. De directie is op de hoogte gesteld over opleidingsmogelijkheden die o.a. in Nederland aanwezig zijn. Er wordt aangegeven dat er in Suriname geen expertise is. Er is een commissie in het leven geroepen die het een en ander aan het voorbereiden is. Dit onderzoek past volgens het MINOV goed in de taak die de commissie heeft gekregen. Training van leraren bij begeleiding en in het speciaal onderwijs is een must, echter de financiële mogelijkheden van Surinaamse zijde zijn niet optimaal.

Voorts geeft de directie aan heel benieuwd te zijn naar de resultaten van dit onderzoek. Men verwacht dat uit het onderzoek de wensen van de leerkrachten en de leerlingen kenbaar gemaakt zal worden.

4.1.4. Het Bureau Speciaal Onderwijs

e. Resultaten uit het onderzoek met het bureau speciaal onderwijs

Het gesprek zal plaatsvinden met de waarnemend hoofd van het bureau.

Van de verantwoordelijke van de afdeling speciaal onderwijs wordt verwacht dat hij aangeeft, wat zijn ervaring is met het opleiden van leerkrachten.

Het bureau speciaal onderwijs is een afdeling van het MINOV. De verantwoordelijke van de afdeling is een waarnemer en is aan het afbouwen.

Ook het bureau geeft aan dat er een grote behoefte is aan het opleiden van leraren die werken met kinderen met specifieke problemen. Hij geeft aan dat de opleiding een continuering moet zijn en niet eenmalig. Leerkrachten die vers uit een kweekopleiding komen, zouden zich moeten specialiseren alvorens te kunnen werken in het speciaal onderwijs.

4.1.5. Het Instituut Opleiding voor Leraren (IOL)

f. Resultaten uit het onderzoek met het Instituut Opleiding voor Leraren (IOL)

Wat is de rol van het instituut bij het tot stand komen van een scholing voor de leerkrachten en welke knowhow hebben ze op dat gebied? En wat vinden ze van het opleiden van leraren in het speciaal onderwijs?

Het gesprek vond plaats met de directie van het IOL en de coördinatrice van de speciale onderwijszorg.

De directie geeft aan dat het instituut opleiding voor leraren een goed bezochte lerarenopleiding voor een MO-A of MO-B akte is. Volgens informatie van de leiding halen de meeste studenten het eindstreep met succes.

Zij zien het nut van het opleiden van leraren. Uit het gesprek bleek dat op de reguliere lerarenopleiding aanstaande leerkrachten haast niets te horen krijgen over het speciaal onderwijs.

²³ De mening van leerkrachten, leerlingen en schooldirecteuren.

De redenen dat deze leerkrachten werken op een school voor speciaal onderwijs zijn het volgende:

- Geen andere baan kunnen vinden
- Weiger om buiten Paramaribo te werken
- Zeggen een studie te volgen

Het IOL zegt bijzonder op prijs te stellen dat een opleiding komt voor het speciaal onderwijs. Verder zegt men dat er oriënterende gesprekken zijn geweest met een hogeschool in België over opleiden van leraren voor het speciaal onderwijs. De naam van Fontys OSO uit Nederland is ook genoemd.

Om de onderzoeksvraag en de deelvragen beter te kunnen beantwoorden ben ik afgeweken van mijn onderzoeksvoorstel. De onder (g) en (h) vermelde instellingen spelen een zeer belangrijke rol in het speciaal onderwijs, daarom zijn ook de personen die daar werkzaam zijn bevraagd.

4.1.6. Afdeling curriculumontwikkeling MINOV

g. Resultaten uit het onderzoek met de afdeling curriculumontwikkeling van het MINOV.

Ik ben benieuwd welke bijdrage zij zullen leveren met betrekking tot het curriculum, indien er een scholing komt voor de leerkrachten. Ook wordt er achterhaald, hoe het zou kunnen komen dat leerlingen niet het juiste onderwijs krijgen.

Het gesprek vond plaats met drie onderwijskundigen die belast zijn met curriculumontwikkeling. Eén met de titel doctor(dr.) en twee met doctorandus (drs.). De Curriculumontwikkelaars geven in het gesprek aan dat het opleiden van leerkrachten die in het speciaal onderwijs werken noodzakelijk is. Zij zijn van mening dat het programma niet is toegespitst op de problematiek. Leerlingen krijgen niet de aandacht die ze verdienen.

Men geeft aan dat er twee domeinen zijn: opleidingsdomein en arbeidsdomein. In beide domeinen komen de kinderen uit het speciaal onderwijs slecht uit de bus.

Verder is het materiaal en de methoden die gebruikt worden niet relevant voor het geven van onderwijs in deze tijd.

Ook werd er verteld dat de Surinaamse onderwijs een gezinsonderwijs is. Hiermee wordt bedoeld dat de schoolgaande jeugd is verdeeld in drie categorieën namelijk:

- Een derde deel bestaat uit snelle kinderen
- Een derde deel uit normale kinderen
- Een derde deel uit zwakke kinderen

De zwakke kinderen worden verwaarloosd door de ouder(s), omdat zij een gezinskenmerk hebben. Een gezinskenmerk is een alleenstaande vader of moeder met een kind of een kind uit een arm gezin. Uit een onderzoek van de afdeling curriculumontwikkeling blijkt dat ongeveer 40% van de schoolgaande een gezinskenmerk heeft.

Verder blijkt uit de informatie, dat de kinderen na hun schoolcarrière in een isolement terecht komen. Niemand wil deze kinderen in dienst nemen.

Sommige instanties bieden deze kinderen werk, omdat een familielid of kennis daar toevallig werkt.

Op de vraag wat er nu moet gebeuren voor deze kinderen, wordt het volgende gezegd:

- Er moet een leerling-gebonden programma komen
- Leerkrachten moeten training krijgen op pedagogische gebied
- Er moet een duidelijk beleid van boven (het MINOV) komen

Als voorbeeld werd genoemd, dat de wereld snel verandert. De muziek van nu heeft een snellere ritme dan die van vroeger. Dus aanpak van deze kinderen verdient ook de aandacht van nu.

Op de vraag over inclusief onderwijs werd gezegd, dat dat in Suriname niet bespreekbaar is. De sfeer is er niet naar en het onderwijssysteem van Suriname laat het niet toe.

4.1.7. Het Pedologische Instituut (PI)

h. Resultaten uit het onderzoek met de Pedologische Instituut (PI)

Ik wil graag weten wat de procedure van onderzoek, plaatsing en begeleiding voor leerlingen van het speciaal onderwijs is.

Het interview werd gehouden met twee begeleiders van deze instelling. Hieronder een samenvatting van het gesprek.

Het pedologische instituut is een orgaan van de afdeling onderwijs ontwikkeling. Het is vergelijkbaar met de in Nederland bekende Regionale Verwijzingscommissie (RVC). De regionale Verwijzingscommissie beslist op basis van landelijk vastgestelde criteria over de aanvraag van een VO-school voor leerlingen die extra zorg nodig hebben. Het verschil is dat de RVC intern deskundigen heeft die de intake doen en het advies geven. De werkwijze van de PI is als volgt:

- De basisschool of ouder meldt de leerling aan bij de PI
- De PI doet een aanvraag voor onderzoek naar het kind bij Medische Opvoedkundig Bureau (MOB)
- De MOB zal de leerling screenen en volgen, hierna geeft het een advies aan de PI
- De PI nodigt de ouder en het kind uit voor uitleg van het advies
- Het kind wordt al dan niet geplaatst op een school voor speciaal onderwijs
- Een begeleider van de PI zal het kind en de leraar begeleiden

Opgemerkt werd dat er veel aanvragen zijn en zodoende ook lange wachtlijsten. Er zijn acht begeleiders, waarvan één met een pedagogische specialisatie. De andere begeleiders komen uit een kweekschool zonder enige specialisme.

4.3. Kan ik mijn onderzoeksvraag beantwoorden?

Voor het onderzoek heb ik in de eerste instantie gekozen voor de leerlingen, de leerkrachten, schooldirecteuren, het MINOV, Bureau Speciaal onderwijs en het Instituut Opleiding voor leraren. Tijdens het onderzoek bleek dat ik meer informatie nodig had. Door het enthousiasme van mensen die met het onderwijs in Suriname te maken hebben, is het mogelijk gemaakt om meerdere informatiebronnen te raadplegen. Hierdoor is er voldoende informatie verkregen om de onderzoeksvraag en de deelvragen te kunnen beantwoorden. In hoofdstuk vijf wordt dit nader toegelicht. Door de verkregen onderzoeksdata te analyseren is er voor mij een duidelijke beeld ontstaan van bepaalde situaties. Zaken zijn van verschillende kanten belicht. Ik heb voldoende informatie om tot conclusies en aanbevelingen te komen.

Samengevat beschrijving van de resultaten:

Er is getracht uit verschillende invalshoeken informatie te verschaffen die noodzakelijk waren om het onderzoeksvraag en de deelvragen te kunnen beantwoorden. Uit controle is gebleken dat een aantal leerkrachten de vragen niet goed begrepen hebben of wisten niet wat sommige termen betekenden.

5. Conclusie

5.1. Inleiding

Het Bureau Speciaal Onderwijs is een afdeling van het ministerie van onderwijs en volkswontwikkeling (MINOV). De verantwoordelijke van de afdeling is een waarnemend hoofd. Het onderzoek heeft plaats gevonden op een aantal scholen die onder het bureau speciaal onderwijs vallen.

Deze scholen worden SO en VSO scholen genoemd.

De meeste leraren die op deze scholen les geven, hebben een opleiding voor Kweek A gevolgd. Suriname heeft op dit moment geen opleiding voor leraren voor het speciaal onderwijs.

5.2 . Het beantwoorden van de onderzoeksvraag en de deelvragen

Onderzoeksvraag:

Op welke wijze en in welke mate kan een analyse van het klassenmanagement, orde en pedagogische klimaat, de relatie tussen docent en leerling en een behoefte aan trainingsinhouden in kaart brengen op scholen voor het speciaal onderwijs in Suriname?

Antwoord op mijn onderzoeksvraag:

Wat mij opviel op de scholen in Suriname, is dat de relatie tussen de leerling en docent niet als prettig wordt ervaren door de leerlingen.

"De leerkracht is streng en je mag niet veel", zeggen ze.

Wat het klassenmanagement betreft, is er volgens de leerlingen geen gezellige sfeer die de leerlingen uitnodigt tot bepaalde activiteiten. Opgemerkt moet worden dat de middelen om zaken met betrekking tot klassenmanagement te kunnen realiseren in beperkte mate aanwezig zijn. De lokalen zijn bijvoorbeeld heel saai zeggen de leerlingen. Het één en andere is uiteraard niet te verwijten aan de leraren, want hun voornaamste taak is lesgeven.

De analyse van het klassenmanagement, orde en het pedagogische klimaat hebben ertoe geleid, dat de relatie tussen leerkracht en leerlingen verbeterd kan worden, indien de leerkracht daarvoor de nodige handvatten aangereikt krijgt.

Een training zoals op het pedagogische vlak is zeer wenselijk volgens de respondenten.

Antwoorden op de deelvragen:

1. *Wat vinden de leerlingen en directeurs van hun leraren en de leraren van hun zelf?*

Leerlingen:

De leerlingen vinden hun leerkrachten te saai zijn. Ze zijn streng, maar bedoelen het goed en zijn heel behulpzaam.

Directeurs:

Schooldirecteurs zeggen dat de leerkrachten moeten functioneren onder moeilijke omstandigheden. Er wordt een grote mate van creativiteit vereist. Leerkrachten doen hun best voor de leerlingen. Een training voor het bijscholen van deze leerkrachten is een must.

Leerkrachten:

Zij hebben niet geleerd om te werken met kinderen die specifieke gedragsproblemen hebben. Zij voelen zich geremd in het functioneren als leerkracht voor deze leerlingen omdat zij niet de juiste opleiding hebben genoten. Een training zal hen positieve uitkomsten bieden.

2. *Met welke leerlingen gaat het qua scoren goed of slecht en waarom?*

Goed:

De leerlingen zeggen dat ze serieus zijn omdat ze een goede toekomst willen hebben. Andere leerlingen vinden dat ze eigenlijk op een gewone lager school moeten zitten. Ze vinden het daarom op de SO de stof te makkelijk.

Slecht:

"Ik kan niet goed onthouden, meneer", was het antwoord op de vraag van een leerling, toen ik vroeg waarom het niet zo goed met hem ging. Verder geven kinderen aan dat ze na schooltijd haast niets met school doen. Door slechte sociale omstandigheden, wordt door ouders geen aandacht besteed aan de kinderen wat school betreft. Sommigen zeggen dat lezen zeer belangrijk is en dat ze zich boeken niet kunnen permitteren.

Een andere oorzaak is dat ouders arm zijn, niet ontwikkeld zijn, of in een slecht milieu (alcohol) terecht zijn gekomen. Of komen zij uit een eenoudergezin. Het niet bekend zijn met Nederlands speelt ook een rol bij de ontwikkeling van het kind.

3. *Welke werkvormen zijn er en wat is het effect hiervan?*

Kinderen krijgen instructie van de leerkracht en moeten vervolgens zelfstandig gaan werken. Indien de leerling vragen heeft, loopt hij naar de leerkracht, die achter zijn bureau zit, voor instructie. Jammer dat deze kinderen niet in groepjes werken. Er zitten genoeg talenten in de klas. Een positieve effect zou kunnen zijn, als kinderen van elkaar mogen leren. Een wandeling van de leraar door de klas, zou de relatie met de leerling verbeteren.

4. *Wat zijn de overeenkomsten met mijn school in Nederland?*

Helaas heb ik niet veel overeenkomsten gezien. Wat wel opviel is, dat er net als op mijn eigen school, zeer betrokken leraren zijn, die de beste bedoelingen hebben met de leerling.

5. *Wat kunnen de scholen in Suriname enerzijds en mijn school in Nederland anderzijds van elkaar leren?*

Uit de roos van Leary blijkt dat de leerlingen in Suriname hun leraren positiever beoordelen. Er is ontzettend veel respect voor de leraar. De kinderen zijn leergierig maar hebben de juiste middelen niet. Wat de leraren betreft kan de pedagogische aanpak beter. Op mijn school hebben we verschillende werkvormen, we kleden ons lokaal aan en bieden de kinderen de mogelijkheid vaak samen te werken.

5.3. Conclusie ten behoeve van de leraar

Zoals eerder vermeld hebben de meeste leraren die in het speciaal onderwijs werken, een kweek A opleiding gevolgd. Deze opleiding biedt niet alle vaardigheden²⁴ die de leerkracht nodig heeft om les te geven. De leraren bevestigen dat zij meer nodig hebben. Opgemerkt wordt dat een aantal leraren zeer gemotiveerd en betrokken zijn met deze leerlingen.

De leerkrachten kiezen voor een baan in het speciaal onderwijs omdat ze geen baan kunnen vinden in het reguliere onderwijs of omdat ze niet willen werken in het binnenland.

²⁴ Het omgaan met specifieke gedragsproblemen.

Klassenmanagement

Klassenmanagement is een verzameling van organisatorische vaardigheden, met als doel het onderwijs succesvol te laten verlopen. Sommige leerkrachten doen wel hun best. Ze willen wel maar weten niet hoe het één en ander beter georganiseerd kan worden. Er zijn geen of niet genoeg middelen, methodes zijn verouderd, maar voor het organiseren heb je kennis nodig. Kijken in de keuken bij anderen kan niet, want er is geen expertise.

Volgens Veenman (1993) zijn er vier aandachtgebieden welke omschreven zijn in paragraaf 2 aan te wijzen waarop klassenmanagement zich richt:

1. De inrichting van de klas
2. regels en afspraken
3. Didactische vaardigheden
4. De preventie van probleemsituaties

De situatie op de scholen voor het speciaal onderwijs op basis van deze aandachtsgebieden is:

ad1.

De inrichting van een klaslokaal kan een belangrijke bijdrage leveren aan de werksfeer in de klas. De kinderen zitten daar ongeveer vijf uren per dag in. De meeste schoolgebouwen zijn onlangs door de MINOV gerenoveerd. Binnen in de lokalen is het vaak donker en saai. Er hangen geen posters en de leerlingen zitten in carréopstelling, soms met hun rug naar de leraar toe. Voor instructies moeten deze leerlingen zich omdraaien. Leerlingen zitten wel in groepjes maar van samenwerking is geen sprake.

ad2.

Over het algemeen worden regels te strak nageleefd. Leerkrachten sturen de leerling te vaak naar de directeur. Hierdoor wordt in één keer alle kruit verschoten. De klas moet stil zijn

ad3.

De leraar beweegt zich in onvoldoende mate door de klas, zodat niet ingegrepen kan worden bij bepaalde situaties. Aankijken en berispen doet de leraar in voldoende mate. Helaas wordt het positieve gedrag niet geprezen of beschreven als gewenst gedrag.

De leraar zegt dat hij of zij niet veel dingen tegelijk kan, de aandacht wordt niet genoeg gespreid.

Leerlingen worden niet in voldoende mate in de gelegenheid gesteld verantwoordelijkheid te dragen voor de kwaliteit en de leerresultaten.

Lesonderbrekingen komen heel veel voor; de leerkracht loopt het lokaal uit, er komt een leerling iets vragen of de schooldirecteur komt even langs .

ad4.

Leraren maken in de klas verschillende probleemsituaties mee. De afspraken zijn niet duidelijk genoeg. Onhandelbare situaties in de klas als gevolg van de thuissituatie is één van de zaken die opvielen.

Voor het onderzoek werd gebruik gemaakt van een aantal vragen die betrekking hebben op de vaardigheden van een gespecialiseerde leraar leerweg ondersteunend onderwijs.

Tijdens gesprekken met de leraren bleek dat zij op vragen sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven om de school en zichzelf niet in verlegenheid te brengen. Ook wanneer de termen die gebruikt werden in de vragen, niet duidelijk waren voor hen.

Orde

Als je het lokaal binnen loopt valt op dat het stil is. De vraag is of er sprake is van orde als gevolg van gezag of macht, Mijland (2008). De klas bestaat uit maximaal twaalf kinderen, die of aan het werk zijn of voor zich uit zitten te staren. Ze mogen niet veel zeggen, anders wordt de leraar boos.

In mijn beleving zijn de leraren te streng, er wordt te veel energie gestoken in het stil houden van de leerlingen. De leerlingen zitten vijf uren lang in de schoolbanken zonder veel te zeggen, maar moeten zich wel concentreren.

5.3.1. Aanbeveling ten behoeve van de leraar

Volgens Ivo Mijland (2008) is deskundigheid één van de thema's waaraan een goed leraar moet voldoen. Dit te kunnen delen met je leerlingen, moet er eerst een goede relatie zijn met je leerlingen. Van belang is dat de leraar zijn kennis op een boeiende manier kan overbrengen.

Leraren die in het speciaal onderwijs werken kunnen worden bijgeschoold, omdat dit door verschillende bronnen wordt aangegeven. Opgemerkt moet worden dat "nieuwe leraren", die in het speciaal onderwijs willen werken, kunnen aantonen dat zij de scholing hebben gevolgd.

De inhoud van deze scholing kan betrekking hebben op de modules die aangeboden wordt in de opleiding "gespecialiseerde leraar leerwegondersteunend onderwijs".

Deze opleiding wordt in Nederland aangeboden door de Fontys hogeschool Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg.

De modules bestaan uit de volgende onderwerpen²⁵:

- *Indicatiestelling en planmatige leerlingbegeleiding*
Deze module is bedoeld voor leerkrachten die zich willen specialiseren in het opleiden en begeleiden van leerlingen die tijdelijk of langdurig extra zorg nodig hebben.
Het accent ligt op indicatiestelling en de manier waarop het onderwijsprogramma afgestemd kan worden op de leerling die extra zorg nodig heeft
- *Klassenmanagement*
Men leert hier om te gaan met verschillen (orthodidactische handelen). Verder komt aan de orde, de organisatie in je klas. Aan bod komen werkvormen, activerende didactiek, differentiëren en effectieve instructie.
- *Pedagogische klimaat*
In deze module wordt aandacht besteed aan de sociaal emotionele ontwikkeling met nadruk op pubertijd, werking van groepsprocessen, signaleren en preventie van probleemgedrag. Verder wordt er kennis gemaakt met verschillende instrumenten voor het signaleren van sociaal-emotionele problematiek, zoals het sociogram, de schoolvragenlijst.

²⁵ Bron: Fontys OSO portal

- *Planmatig werken aan leer-en gedragsproblemen*
Aandacht wordt besteed aan planmatig handelen bij zorgleerlingen, werken met een handelingsplan²⁶. Leer en gedragsstoornissen zoals, ADHD, ADD en PDD-nos komen aan de orde
- *Communicatie*
Juist de leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte hebben een goede begeleiding door leerkrachten nodig. Constructief communiceren is zeer belangrijk. Er wordt aandacht besteed aan: verschillende aspecten van communicatie, Fysio/ neurologische kant van communicatie, geven en ontvangen van feedback en omgaan met weerstand.
- *Beleid en organisatie*
Hier wordt aandacht besteed aan analyseren, vernieuwend denken en werken en samenwerking, overleg en communicatie.
- *Onderwijs en jeugdhulpverlening*
Aan de orde komt de communicatie met externe instanties, de rol en positie van ouders, interne en externe zorg en signaleren van opvoedingsproblemen.

5.4. Conclusie ten behoeve van de leerlingen

Helaas werken de leerlingen in Suriname op het speciaal onderwijs met verouderde methoden en hebben weinig tot geen extra middelen. De leerlingen in het speciaal onderwijs krijgen niet de aandacht die zij verdienen om beter te kunnen presteren. De aandacht van de leraar is vaak gericht op het lesgeven, terwijl het positief gedrag niet wordt geprezen. Een leerling die iets goeds gedaan heeft en daar een compliment voor krijgt van de leraar, zal dit zien als erkenning van zijn kunnen.

"Wij zijn de domme kinderen meneer, want we doen niets goed", waren de woorden van een aantal leerlingen.

Deze kinderen geven aan dat hun toekomst er somber uit ziet. Een leerling die op het speciaal onderwijs zit, gaat hierna naar het VSO. Als hij de school met succes verlaat, is het niveau van deze leerlingen meestal het niveau van 4e of 5e klas (groep 6 of 7).

Zij voldoen niet aan de toelatingseisen, waardoor deze leerlingen niet naar een vervolg opleiding kunnen.

Interventies die ertoe leiden dat het kind de overstap maakt naar het reguliere onderwijs, zijn zeer beperkt. Er is geen handelingsplan of leerlingvolgsysteem, waaruit blijkt dat de leerling die de potentie heeft, klaargestoomd wordt voor het reguliere onderwijs.

Het onderwijs voor deze leerlingen is niet aantrekkelijk en uitdagend, waardoor zij niet echt gemotiveerd zijn om naar school te gaan.

Een baan kunnen ze haast niet krijgen omdat ze niet de juiste diploma hebben. Zij zijn afhankelijk van familie of kennissen die contacten hebben bij bedrijven waar ze tijdelijk terecht kunnen voor een baan als hulp. Iemand mocht bij de bank briefjes vouwen of envelopjes dichtplakken.

Uit het verhaal van de kinderen blijkt dat sommigen hun ouders in de landbouw helpen. Wat zij ook zeggen, is dat een aantal van de kinderen die niet verder kunnen studeren in de criminaliteit belanden.

²⁶ Zie bijlage

Een aantal kinderen komt terecht bij de SAO²⁷, Stichting Arbeidsmobilisatie en Ontwikkeling. De leerlingen willen graag naar de technische avond school. Ze willen verder leren en een vakman worden. De kans is groot dat ze dan een baan kunnen vinden.

De leerlingen van het speciaal onderwijs zijn slachtoffer van het onderwijssysteem. Hiermee bedoel ik dat de mogelijkheid om verder te studeren, beperkt is. Ze hebben heel veel kwaliteiten. Doordat zij niet op de juiste manier onderwijs aangeboden krijgen, komen de kwaliteiten niet tot uiting. Sommige scholen doen hun best door bijvoorbeeld spullen te verkopen die de leerlingen hebben gemaakt.

Er zijn tentoonstellingen waar mooie spullen, die kinderen maken, worden aangeboden. Met dit geld wordt materiaal voor de school gekocht.

Deze kinderen hebben kwaliteiten en dienen niet in mindere mate aandacht te krijgen.

5.4.1. Aanbeveling ten behoeve van de leerling

Volgens informatie van de curriculum ontwikkelaars is de 5e klas het moeilijkste leerjaar van de GLO. Als er met meer geduld en goed klassenmanagement de leerlingen naar het 6e klas niveau gebracht kunnen worden, zijn zij toelaatbaar tot de avondtechnische school. De winst is dat er een aantal leerlingen de eindstreep zal halen. De leerlingen moeten naar de technische avond school kunnen gaan. Door de toelatingseisen aan te passen, bied je de leerling de gelegenheid verder te studeren. Veenman (1993) stelt dus dat klassenmanagement in algemene zin omschreven wordt als het treffen van voorzieningen en maatregelen die nodig zijn voor het vestigen en in stand houden van een omgeving, waarin onderwijs en het leren kunnen gedijen.

Er kan gekozen worden voor bijvoorbeeld een schakelklas. Maak mogelijk dat de leerling die goed presteert een beloning krijgt door de school of het ministerie. Stel een prijs voor de beste leerling, of voor de leerling die een goed product geleverd heeft beschikbaar, om zo de kwaliteiten te belonen. Biedt het kind datgene wat het schoolgaan bevordert en waarbij hij of zij uitgedaagd wordt.

5.5. Conclusie ten behoeve van het MINOV

Het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling heeft de beste bedoelingen met het speciaal onderwijs. Helaas is er de afgelopen decennia niet genoeg aandacht aan besteed. Hierdoor is er een enorme achterstand ontstaan in de ontwikkeling van de leerlingen die extra zorg nodig hebben. De leerlingen en de leerkrachten hebben niet de aandacht gehad die zij verdienen.

De meeste aandacht is gegaan naar het reguliere onderwijs.

De contacten met het ministerie, het bureau speciaal onderwijs en de scholen is niet wat het zijn moet. Het directoraat onderwijs wil graag dat er actie komt.

De meeste schoolgebouwen zien er van buitenaf netjes uit, één school zag er niet representatief uit.

De plek waar scholen hun visie op onderwijs vormgeven en verankeren is het curriculum , ofwel het opleidingsplan. Er is geen duidelijke visie op het speciaal onderwijs.

Er wordt gewerkt aan een 11-jarige basisonderwijs, het speciaal onderwijs past daar niet in. omdat het extra aandacht verdient.

²⁷ Deze stichting valt onder het ministerie van Arbeid, Technologie Ontwikkeling en Milieu en biedt verschillende vakopleidingen in de technische en verzorgend richting aan jongeren ouder dan 16 jaar.
Bron: MINOV

Het pedologische instituut is belast met het screenen, onderzoeken en plaatsen van de leerling. Dit proces duurt te lang, waardoor de leerling te lang moet wachten en in de klas lichamelijk aanwezig is, maar niet gericht werkt. Het proces wordt vertraagd, doordat er niet genoeg (deskundige)bemensing is op dit instituut.

Voor ouders die ver van Paramaribo wonen, is het vaak een lange en een demotiverende reis naar Paramaribo om de procedure van de Pedologische instituut te volgen.

De meeste actoren zouden liever aandacht willen besteden aan het reguliere onderwijs omdat daar de minste problemen zijn.

5.5.1. Aanbeveling ten behoeven van het MINOV

Het MINOV zal de komende periode prioriteiten moeten stellen voor het speciaal onderwijs.

Door te investeren in deze vorm van onderwijs, zullen er vele voordelen uit voortvloeien.

Verandering moet niet in één keer, maar geleidelijk. Investeer in de leerkracht, zodat zij de kinderen beter begrijpen en het beste uit de leerling zal halen.

Beloon de leraar die de moeite neemt om een scholing te volgen en te investeren in de leerling. De leerling wordt door de leraar beloond voor het goede werk en de leraar wordt door het MINOV beloond voor het goede werk.

Er komt een nieuwe curriculum voor deze leerlingen waarin de mogelijkheid van een vervolg opleiding na het VSO duidelijk is geregeld.

Het Bureau Speciaal Onderwijs zou ervoor kunnen zorgen dat de communicatie naar de scholen goed gestroomlijnd wordt. De taak van het Bureau Speciaal Onderwijs zal duidelijk gesteld worden. Het kan gericht zijn op vernieuwing van het onderwijs.

Geef de aandacht voor het speciaal onderwijs via de media bekendheid, zodat de betrokkenen bevestiging krijgen, dat ze erbij horen.

Het accent kan meer liggen op de mogelijkheid om de leerlingen van het speciaal onderwijs in het reguliere onderwijs te krijgen.

Verder verdient het de voorkeur dat de GLO scholen zich zoveel als mogelijk inclusief opstellen.

Er zou een commissie in het leven geroepen kunnen worden die het speciaal onderwijs vorm gaat geven. De opleiding voor leraren voor het LWOO kan aangepast worden naar Surinaamse maatstaf.

De communicatie tussen het Bureau Speciaal Onderwijs en de schooldirecteuren verdient verbetering.

Het pedologische instituut kan efficiënter werken en alles in het werk stellen om de wachttijd tot een minimum te beperken.

Laat zaken niet te bureaucratisch lopen maar praktisch. Laat bijvoorbeeld mensen van de Pedologische instituut afreizen naar Nickerie²⁸ om ouders en de leraren te woord te staan.

Geef het speciaal onderwijs de aandacht. De leerlingen, ouders en alle andere betrokkenen verdienen het. Hoe langer er gewacht wordt, des te groter wordt de opgave.

Het Instituut Opleiding voor Leraren is een goede lerarenopleiding. De meeste studenten halen de eindstreep. Dit is dan de juiste opleidingsplek om de opleiding structureel aan te bieden. De docenten die op dit instituut werkzaam zijn, zullen een "train de trainer" programma moeten volgen die door een instelling als Fontys OSO uit Nederland aangeboden wordt. Door internationalisering van Fontys OSO bestaat de mogelijkheid de training in Suriname te doen.

²⁸ Een district dat ongeveer 200 km van Paramaribo ligt.

In hoofdstuk 2 heeft Siebe Faber (2004) aangegeven dat er een aantal factoren is die bepalen hoe het pedagogische klimaat eruit ziet.

- Positieve betrokkenheid tussen alle groepsleden
De leerkrachten willen graag geschoold worden en de leerlingen willen verder studeren
- Goed evenwicht tussen individuele en gezamenlijke belangen en verlangen
Het belang is voor alle betrokken partijen
- Ruimte voor ontwikkeling van zowel de leerlingen als ook de leraar
In dit geval gaat het om de scholing van de leraar
- Duidelijkheid over waarden en normen

5.6. Mijn school in Nederland

Op mijn school in Nederland zeggen leerlingen die in een LWOO klas zitten, dat ze het schoolgaan als prettig ervaren. De argumenten die ze geven zijn:

- We mogen in groepjes werken, soms met zijn tweeën en soms alleen
- We mogen iets leuks doen als we eerder klaar zijn
- We beginnen niet direct met de les, we praten eerst een beetje
- Het hoeft niet altijd stil te zijn in de klas
- Er is een goede relatie met de docent
- We worden serieus genomen door de docent

In vergelijking met de leerlingen op mijn school in Nederland zijn de leerlingen in Suriname leergierig. Ze hebben in Nederland alle middelen, hedendaagse methodes en veel doorstroommogelijkheden.

De meeste docenten die les geven aan de LWOO-leerlingen, hebben de opleiding gespecialiseerde leraar van de Fontys OSO hogeschool gevolgd. Zij geven aan dat ze na het volgen van deze opleiding anders les zijn gaan geven. Ze begrijpen de kinderen beter en worden niet gauw boos. Er wordt waarde gehecht aan deze opleiding.

Samengevat conclusie en aanbevelingen:

De aandacht voor het speciaal onderwijs is van groot belang. De conclusies en de aanbevelingen zijn gebaseerd op informatie die van verschillende onderwijsbronnen komen. Alle respondenten geven aan dat een scholing voor de leerkrachten van het speciaal onderwijs zeer gewenst is.

Belangrijkste bronnen zijn hierbij de leerkrachten en de leerlingen, omdat zij de echte veldwerkers zijn. Zij hebben aangegeven wat zij van bepaalde zaken vinden en wat ze willen. Hiermee wil ik niet aangeven dat de informatie van andere bronnen niet belangrijk is. Veenman (1993), zegt dat klassenmanagement is het scheppen van voorwaarden voor succesvol onderwijs.

6. Evaluatie van het onderzoek

Hoe heb ik het onderzoek ervaren?

In het begin toen ik aan de opleiding begon zag ik het somber in. Het onderzoek moest namelijk in Nederland en in Suriname plaats vinden. De organisatie hier omtrent was te groot. Ik had wel een idee en een planning, maar de praktijk wees anders uit dan de theorie. Ik vroeg mij af hoe ik het voor elkaar kan krijgen dat ik naar Suriname kan gaan, terwijl er lessen gegeven moeten worden hier in Nederland. Wat zullen mijn collega's wel niet denken? Sommigen gaven mij de indruk dat ik met een luxe trip naar Suriname bezig was. Dat heb ik niet als prettig ervaren.

Gelukkig kreeg ik het samen met mijn collega's en de schooldirecteur voor elkaar. Het werd mij gegund.

Door goede begeleiding en het sporenboekje²⁹ heb ik mijn doel kunnen bereiken. De contacten met Suriname liepen zeer moeizaam. Sommige afspraken liepen moeizaam, omdat men gewoon niet kwam.

Ik maakte mij zorgen over hoe het zal lopen in Suriname als de contacten van hier uit al moeizaam verlopen. Het idee dat ik naar Suriname ga en met lege handen terug kom, was een vervelende gedachte. De gedachte dat men in Suriname zou denken dat er weer iemand ons komt vertellen hoe het moet, baarde mij zorgen.

Door geduldig te zijn en tactisch te handelen, kreeg ik de zaken uiteindelijk voor elkaar.

Het onderzoek heeft grotendeels in Suriname plaatsgevonden, waardoor het invloed had op het proces. Hiermee bedoel ik een andere land met andere schoolorganisatie. Er was weinig informatie in Nederland te verkrijgen over het speciaal onderwijs in Suriname.

Voor het onderzoek moest ik uiteraard afreizen naar Suriname. Dit had invloed op mijn privéleven. Het vertrek naar Suriname werd door mijn gezin als vervelend ervaren, maar had wel begrip.

Door de medewerking van mijn gezin, mijn collega's en mijn studiebegeleider, ben ik in de gelegenheid gesteld af te reizen naar Suriname.

Uiteindelijk heb ik dit onderzoek als zeer positief ervaren, omdat ik heb kunnen bereiken wat ik voor ogen had.

Hoe is het gegaan en wat heb ik geleerd?

Ik heb een onderzoeksvoorstel ingediend bij mijn studiebegeleider. Deze was in de eerste instantie te omslachtig. Ik kreeg de juiste adviezen en heb het aangepast. Zij heeft op haar beurt daar feedback op gegeven. Dit werd verwerkt en wederom opgestuurd naar de begeleider. Er werd groenlicht gegeven om te vertrekken.

Na aankomst in Suriname was mijn eerste afspraak met de directeur van onderwijs.

Ik was in de veronderstelling dat dit gesprek alleen met de directeur zou plaatsvinden.

Tot mijn positieve verbazing, was er een grotere delegatie aanwezig. Ik voelde mij zeer serieus genomen. Ik kreeg allerlei vragen over ethiek, curriculum en de procedure van het onderzoek. Gelukkig gaf men mij de indruk dat ik voor belangrijk werk in Suriname was en werd mij succes gewenst.

Wat mij erg heeft verrast, is dat het waarnemend hoofd van het bureau speciaal onderwijs de afspraken om de scholen te bezoeken voor mij had gemaakt. Met de toestemmingsbrief van de directeur van het MINOV in de hand had ik mijn eerste school bezocht. Ik werd op een zeer positieve manier ontvangen. Er vond een gesprek plaats met de schooldirecteur,

²⁹ Een goed planning

ondertussen hadden alle leerkrachten mijn vragenlijst ontvangen en dezelfde dag kreeg ik het ingevuld terug.

Na het gesprek met de directeur, mocht ik een klas bestoken met allerlei vragen.

Dit onderzoek betekent voor mij een ontdekking van een nieuwe wereld. Een wereld, waar ondanks weinig materiaal en middelen, toch alles door gaat.

Ik heb veel leerlingen gezien die graag willen leren, maar niet veel mogelijkheden hebben. Nederland is een welvaartsland. Hier hebben we bijna alles, een computer voor je werkstuk, verschillende vervoersmiddelen om naar school te gaan en een schoolgebouw met allerlei faciliteiten. Suriname heeft ook haar charme, de rust en aardige, leergierige leerlingen. Er zijn wel momenten geweest waarbij ik in de verleiding kwam om op persoonlijke titel iets voor deze kinderen te betekenen.

Wat ik geleerd heb van dit onderzoek is dat mensen graag willen investeren in het speciaal onderwijs, maar daar niet genoeg middelen voor hebben. En ondanks dat wordt er toch onderwijs gegeven.

Wat is het verschil tussen het onderzoek ervaren en wat heeft het betekend?

Er ging een nieuwe wereld voor mij open. Ik kom oorspronkelijk uit Suriname en had vermoedens hoe het zou kunnen zijn in de onderwijswereld. Ik heb me vergist met zaken of beter gezegd het vooroordeel dat het niet goed zou zijn daar.

Geen leerling die een grote mond geeft, een rustige stemming en een klas met leerlingen die helemaal niets zeggen, waar je een naald kunt horen vallen. Alle gebouwen op de begane grond met overzicht. Een duidelijke structuur met een schooldirecteur, een adjunct, leraren en een werknemer met conciërge werkzaamheden.

De kinderen hebben mij het meest geraakt, omdat ze aangeven dat ze graag door willen leren. Helaas is de mogelijkheid voor deze leerlingen om door te leren na het VSO, op dit moment, door regelgeving, beperkt.

Ik heb momenten meegemaakt, welke ik wil overdragen aan mijn collega's in Nederland. Momenten waarbij leerkrachten met non-verbale taal het een en andere voor elkaar krijgen en rust uitstralen.

Dit onderzoek heeft voor mij betekend, dat op mijn school de leraren zich hebben laten specialiseren en er een betere relatie is tussen docent en leerling. Dit betekent voor mij de bevestiging dat scholing heeft geholpen.

Ik ben er stellig van overtuigd dat de uitstraling en de drijfveer van de leerkracht in Suriname, zijn vruchten zal afwerpen, wanneer zij ook deskundig gemaakt zullen worden.

Met dit onderzoek ben ik erachter gekomen, dat in Nederland meestal alles voor het oprapen ligt³⁰. Volgens Ivo Mijland (2008) Ligt succes voor het oprapen, maar je moet wel willen buigen voor je weer rechtop staat.

Positieve negatieve en kritische reflectie op mezelf

De leerlingen, leerkrachten, schooldirecteuren en de overige actoren, gaan ervan uit dat mijn onderzoek ertoe zal leiden dat er verandering komt. Er werd gezegd, dat er velen zijn gekomen voor een onderzoek of een ander missie, waarbij ze niets meer hebben gehoord. Zij gaven aan dat zij op één of andere manier vertrouwen hebben in mij. Ik zou gemotiveerd zijn en uit mijn hart praten. Heel positief van mijzelf vind ik dat ik aandacht heb gevraagd voor het speciaal onderwijs in Suriname. Ik heb mensen die te maken hebben met het onderwijs op een positieve manier aan het denken gezet.

³⁰ Er zijn veel studie mogelijkheden, je moet het maar willen doen.

In mijn onderzoeksvoorstel had ik aangegeven welke personen ik in Suriname zou bevragen. De informatie die ik van die personen had, was niet voldoende. Op mijn verzoek en met toestemming, ben ik in contact gekomen met andere instanties, die mij waardevolle informatie hebben gegeven. Dit heb ik als positieve actie van mij ervaren. Gezien het tijdsbestek was dit niet haalbaar, maar door extra inzet en welwillendheid van onderwijsactoren is dit gerealiseerd.

Helaas zijn er momenten die moeizaam verliepen. Sommige afspraken konden niet nagekomen worden, omdat men gewoon niet kwam. Van afmelden was er jammer genoeg geen sprake. Ik heb dit laten gaan en niets erover gezegd. Als ik het kritisch bekijk, dan had ik hier op moeten reageren. Dit doe ik in de toekomst anders.

Ervaren van weerstand, tijdsdruk en samenwerking

Van weerstand was er gelukkig geen sprake, ik kon mijn gang gaan. De onderwijsjurist verzocht mij om geen videobeelden te maken. Betrokkenen zouden er bezwaren tegen kunnen hebben.

Het bezoek aan Suriname was drie weken. In overleg met het bureau speciaal onderwijs was er een selectie gemaakt om een aantal scholen te bezoeken. De scholen die bezocht werden, waren niet alleen in de hoofdstad Paramaribo. Om een goed beeld te krijgen, was afgesproken ook de scholen uit de districten te bezoeken. Er moest dus rekening gehouden worden met reistijd. Op sommige momenten was de tijdsdruk voelbaar. Gelukkig is alles wat gepland was, gerealiseerd.

Wat de samenwerking betreft, voel ik mij zeer vereerd.

Op mijn eigen school in Nederland hebben mijn collega's en directie waar nodig hulp geboden en begrip getoond.

In Suriname hebben alle betrokken instanties hun medewerking verleend. De reden voor deze medewerking was volgens hen het belang dat er een scholing voor leerkrachten kwam. Dit onderzoek is de basis van een lange weg die het speciaal onderwijs in Suriname moet afleggen.

De positieve samenwerking met betrokkenen in Suriname geeft aanleiding om een vervolg bezoek te brengen op de scholen. Zij zijn uiteraard benieuwd naar het resultaat van dit onderzoek.

Samengevat evaluatie:

De start was moeizaam, maar uiteindelijk heb ik mijn doel kunnen bereiken. Ik mag spreken van een zeer warme ontvangst in Suriname. Fantastische medewerking van de directie van mijn school en collega's. Met dit onderzoek heb ik geleerd dat je tactisch moet zijn en geduld moet hebben als je iets voor elkaar wil krijgen.

6.1. Feedback op presentatie en verslag uit Suriname

In de periode van 25 februari tot en met 18 maart 2011 heb ik een bezoek gebracht aan Suriname. Het doel van dit bezoek is om de resultaten van het onderzoek te bespreken met de betrokkenen.

De inhoud van de terugkoppeling was als volgt:

1. Een bezoek aan de scholen waar het onderzoek heeft plaatsgevonden
2. Een bezoek aan de overige onderwijsactoren die meegewerkt hebben aan het onderzoek
3. Het houden van een lezing n.a.v. de resultaten van het onderzoek

ad 1

Tijdens het onderzoek in oktober/ november 2010 heb ik de scholen toegezegd persoonlijk langs te komen om te vertellen wat het onderzoek in grote lijnen heeft opgeleverd.

De schooldirecteuren en de leerkrachten hebben mijn bezoek voor de terugkoppeling bijzonder op prijs gesteld. Zij vertelden mij dat er velen uit o.a. Nederland komen om een onderzoek te doen, maar dat ze niets horen. Ook de leerlingen heb ik gesproken en verteld wat er uit het onderzoek is gekomen. Uiteraard heb ik eerst overleg gehad met het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling over de informatie welke wel of niet gegeven mocht worden.

De schooldirecteuren en de leerkrachten hebben de hoop uitgesproken dat mijn onderzoek zal bijdragen tot een succes voor het speciaal onderwijs in Suriname.

ad2

De terugkoppeling aan de overige actoren betrof:

- Het MINOV
- Het Pedologische Instituut
- Afdeling Curriculumontwikkeling
- Instituut Opleiding voor Leraren

Ook zij hebben het resultaat van het onderzoek en mijn persoonlijke aanwezigheid als zeer positief ervaren. Men vertelde mij dat door mijn inbreng het speciaal onderwijs in Suriname eindelijk de aandacht heeft gekregen.

ad3

Het voornaamste doel van mijn bezoek is om een presentatie te houden voor een groep mensen die met het (speciaal) onderwijs te maken hebben. De reden hiervoor is dat ik onderwijsfunctionarissen (beleidsmakers) wilde overtuigen dat er actie ondernomen moest worden.

Deze presentatie heb ik eerst in Nederland gehouden voor mijn Critical Friends en mijn begeleider. Zij hebben het kritisch bekeken en zowel mondeling als schriftelijk feedback gegeven. Vermeldenswaard is dat zij heel kritisch waren in hun oordeel.

Nadat ik mijn presentatie op sommige onderdelen aangepast had, was ik klaar voor vertrek. Op dinsdag 15 maart om 13.00 uur was het zover.

De presentatie werd gehouden in de conferentiezaal van de Minister van Onderwijs.

De aanwezigen waren: De Minister van Onderwijs, de directeur van onderwijs, de voormalig directeur van onderwijs, beleidsadviseurs van het ministerie, hoogleraar voor Institute for Graduate Studie aan de ADEK Universiteit van Suriname, schoolinspecteurs, schooldirecteuren, een aantal leerkrachten, medewerkers van het Bureau Speciaal onderwijs, onderwijskundigen van de afdeling curriculum ontwikkeling, afgevaardigden van SLO Nederland die met een project bezig zijn, het hoofd van de afdeling speciaal onderwijs en het voormalige wnd. hoofd van het speciaal onderwijs.

Voor de presentatie was een beetje spanning van mijn kant op zijn plaats omdat ik ontzettend benieuwd ben naar de reactie van de mensen aan het eind van de lezing.

Na de presentatie hebben de minister en de directeur mij bedankt voor het onderzoek.

Vervolgens heb ik het rapport aan hen overhandigd.

Hierna was er gelegenheid voor opmerkingen en vragen. Men was zeer kritisch, maar dankbaar dat ik het onderzoek had gedaan. Zij willen graag dat ik een rol zal hebben in de verdere ontwikkeling van het speciaal onderwijs, voor zover betreft het opleiden van leraren.

Na de vragenronde heb ik het publiek verzocht om schriftelijk feedback te geven.

Er waren vijf vragen, waarvan ik hieronder een weergave geef:

1. Wat vindt u ervan dat er een onderzoek over het speciaal onderwijs is geweest?

De antwoorden op deze vraag varieerden van goed tot uitstekend. De argumenten waren:

- Men kan zich beter gaan richten op de kwaliteit binnen het (V)SO
- Er moet ergens een begin gemaakt worden
- Zo merken we dat er aandacht wordt besteed aan het speciaal onderwijs
- Mooie aanvulling op het SLO-onderzoek
- Zeer belangrijk voor een betere plaats in de maatschappij voor het speciaal onderwijs
- Misschien zal het ministerie nu oog hebben voor het speciaal onderwijs
- Wij kunnen deze bijdrage goed gebruiken
- Roept nog veel vragen op
- Nuttig en zeer noodzakelijk
- Alle relevante stakeholders kunnen nu betrokken worden

2. Wat vond u van de opzet van het "onderzoek?"

De opzet van het onderzoek vond men goed bedoeld. Men kan zich gaan richten op de opleiding voor leerkrachten. Leerkrachten en leerlingen zijn voldoende aan bod gekomen en alle facetten hebben aandacht gekregen tijdens het onderzoek.

Het onderzoek is goed gekozen, omdat het dat is wat nu leeft. Men miste wel wat diepgang bij sommige onderwerpen. Ook vond men dat het onderzoek uitdagend was.

3. Hoe vond u de inhoud van de presentatie?

De antwoorden op deze vraag waren als volgt:

- Goed, duidelijk, helder en interessant
- Vrij vlot en realistisch
- Goede inhoud, goed mee te nemen voor het (V)SO onderwijs
- Leuk die roos van Leary. Graag nog eens over de culturele interpretatie te spreken.
- Bevestigend en leerrijk
- Best wel duidelijk
- Discussie duurde iets te lang hierdoor kon de tijdsindeling beter.

4. Hoe staat u tegenover de conclusie en aanbevelingen van de presentatie?

Men vond de conclusie en de aanbeveling goed en staat er positief tegenover omdat:

- Het de moeite waard is om verbetering te brengen in het (V)SO en men wacht het af
- Ook vond men dat het op waarheid berust en het mag niet in de prullenmand

verdwijnen.

- Het is reëel, zinvol en in zekere mate uitvoerbaar en bruikbaar
- Sluit goed aan bij een aantal andere onderzoeken.

5. Heeft u verder nog opmerkingen of suggesties?

De toehoorders konden bij deze vraag commentaar geven. Hieronder een samenvatting daarvan

Er moet een goede omschrijving van de (V)SO wet komen, een goed curriculum en er moet voldoende lesmateriaal zijn. Het MINOV moet zich houden aan alles wat er afgesproken is. Met het verhaal over macht en gezag, is men het eens, alleen is het niet eenvoudig op te lossen. Verder geeft men aan dat de opleiding voor leerkrachten hard nodig is, zij vragen er steeds naar. Hoe moet het speciaal onderwijs buiten het elfjarige basisonderwijs ingericht worden? Wat zal de nieuwe aanpak zijn en hoe wordt het aangekleed. De leerkrachten in het (V)SO moeten daadwerkelijk de gelegenheid krijgen zich verder te verdiepen in het kind. Verder moet men een plan van aanpak maken hoe verder te gaan met de resultaten van het onderzoek. Na dit onderzoek is het nu tijd voor uitwerking, beleid maken en visie voor het (V)SO. Ook vindt men dat sommige onderwerpen uit het onderzoek uitgediept dienen te worden.

Verder had men als opmerking dat de presentatie goed was en een goede bijdrage heeft geleverd bij het tot stand komen voor de opleiding voor leerkrachten. Men heeft mij bedankt, succes gewenst en de hoop uitgesproken mij terug te zien.

Wat heeft dit onderzoek en de presentatie mij opgeleverd?

Het onderzoek heeft mij opgeleverd dat het speciaal onderwijs in Suriname een positieve impuls heeft gekregen. Men praat er nu meer over dan voorheen.

Ik heb een netwerk opgebouwd in Suriname, Nederland en in België m.b.t. het Speciaal onderwijs in Suriname

Het doel van dit onderzoek was het starten van een opleiding voor leerkrachten in het Speciaal onderwijs. Dit wordt gerealiseerd en daarom is het een droom die uit zal komen.

Nawoord

De titel van dit onderzoek luidt ; "Een brug tussen Suriname en Nederland, en een broodje speciaal".

Ik hoop dat u als lezer de betekenis hiervan heeft kunnen achterhalen.

Maar voor de zekerheid:

De kennis die opgedaan is in Suriname en in Nederland, wordt overgedragen³¹. En dit alles heeft te maken met onze speciale kinderen, die speciale leerkrachten en een speciale onderwijsprogramma nodig hebben³².

In Suriname was ik met de auto op zoek naar een school voor speciaal onderwijs. Ik wist wel in welke buurt het was, maar het juiste adres had ik niet.

Een groep meisjes van een lyceumschool waren in hun sportkleding onderweg naar de gymles op een nabijgelegen sportveld. Ik vroeg aan de dames of zij mij konden vertellen waar de betreffende school was. Eén van de meisjes vroeg aan mij; "Meneer, zoekt u de school waar de kinderen langzaam leren?" Nadat ik de vraag met ja had beantwoord, kon zij mij wegwijs maken.

Dit verhaal is bij mij gebleven, omdat dat meisje in haar vraag de woorden "langzaam lerende kinderen gebruikte". Dit was voor mij een teken van beschaafdheid.

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in het kader van de opleiding Master SEN (Special Educational Needs en in overleg met het ministerie van onderwijs en Volksontwikkeling te Suriname.

Ik kom oorspronkelijk uit Suriname en had een idee hoe het eruit zou kunnen zien. Ik had verwacht dat het moeizaam zou lopen en dat men het gevoel zou hebben, dat er weer iemand komt vertellen hoe het moet. Gelukkig is dit niet het geval geweest. De start was moeizaam, maar hierna ging alles weer goed.

Ik heb gemerkt dat de kinderen in het speciaal onderwijs heel leergierig zijn en heel weinig middelen hebben. Ze zijn met het minste en geringste tevreden.

Het woord "meester" wordt daar vervangen door "meneer".

Dit onderzoek heeft mij een andere kijk gegeven tegenover het onderwijs wereld. Ik heb mogen meemaken dat onder andere omstandigheden toch een gezellige sfeer ontstaat. Schooldirecteuren en leerkrachten zijn heel creatief bezig om het onderwijs een positieve impuls te geven.

Een internationale uitwisseling tussen deze scholen en mijn school zou ook voor mijn collega's een nieuwe wereld open gaan.

Ik heb mogen constateren dat de kinderen in Suriname ondanks beperkte middelen en mogelijkheden tocht het beste van willen maken. Ik wil niet de indruk wekken dat het op de scholen waar dit onderzoek plaats heeft gevonden, alles feilloos verloopt.

Het was voor mij een zeer waardevol onderzoek. Ik hoop dat de Surinaamse overheid de aanbevelingen volgt en over kan gaan tot acties voor deze kinderen die meer kunnen dan er gesuggereerd wordt.

Daar waar nodig ben ik bereid mijn medewerking te verlenen.

³¹ Dat symboliseert "de brug"

³² Symboliseert "een broodje speciaal"

Bijlage 1

Lerarenvragenformulier

Beste collega's

Ik wil graag weten hoe het staat met het pedagogische klimaat op uw school. Wilt u zo vriendelijk zijn om onderstaande vragen in te vullen door het hokje in te kleuren?

Bedankt voor de medewerking.
Glenn Gobind

1. <i>Bent u man of vrouw?</i> ☐ Man ☐ Vrouw 2. <i>Wat is uw leeftijd?</i> ☐ jonger dan 20 ☐ 20 - 30 jaar ☐ 30 - 40 jaar ☐ 40 - 50 jaar ☐ 50 - 60 jaar ☐ ouder dan 60 jaar 3. <i>Welke opleiding heeft u gevolgd?</i> ☐ Kweek A ☐ Kweek B ☐ LOBO ☐ SPI ☐ Anders, namelijk _____	4. <i>Hoe lang bent u werkzaam in het onderwijs?</i> ☐ minder dan 2 jaar ☐ 2 tot 5 jaar ☐ 5 tot 10 jaar ☐ langer dan 10 jaar, namelijk _____ 5. <i>Besteedt de school genoeg aandacht aan scholing van leerkrachten?</i> ☐ Ja ☐ Nee 6. <i>Heeft u behoefte aan scholing voor een beter pedagogische aanpak?</i> ☐ Ja ☐ Nee 7. <i>Heeft u plezier in uw werk?</i> ☐ Ja ☐ Nee
--	--

NEE = helemaal niet

nee= weinig

? = weet ik niet

ja = voldoende

JA= helemaal

Mening van de leraren	NEE	nee	?	ja	JA
8. Ik begeleid mijn leerlingen volgens een speciaal plan.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Ik ben tevreden met de organisatie van mijn klassen en de lessen.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Ik besteed aandacht aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van mijn leerlingen	☐	☐	☐	☐	☐
11. Ik besteed genoeg aandacht aan gedragsproblemen van mijn leerlingen.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Ik ben tevreden met het beleid en de organisatie van mijn school.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Ik heb een goede communicatie en samenwerking met mijn collega's.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Ik volg de ontwikkelingen van mijn leerlingen via een relevante leerlingvolgsysteem.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Ik besteed genoeg aandacht aan de leerproblemen van mijn leerlingen.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Er is voldoende jeugdhulpverlening op school.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Op de lerarenopleiding leer je genoeg om te gaan met gedragsproblemen.	☐	☐	☐	☐	☐

Bijlage 2

De management & instrumentenschaal (MIS)

School: _____

Docent _____

01. leraar maakt doelen duidelijk	1	2	3	4	5
02. Leraarmaterialen liggen klaar	1	2	3	4	5
03. Materiaal is duidelijk opgeborgen	1	2	3	4	5
04. Materiaal is goed bereikbaar	1	2	3	4	5
05. Er is voldoende materiaal aanwezig	1	2	3	4	5
06. De opdrachten zijn duidelijk	1	2	3	4	5
07. Leraar houdt leerlingen bij de les	1	2	3	4	5
08. Tempo van de les is aanvaardbaar	1	2	3	4	5
09. Les wordt nauwelijks onderbroken	1	2	3	4	5
10. De uitleg is duidelijk	1	2	3	4	5
11. Begeleiding tijdens instructie	1	2	3	4	5
12. Eisen van werk worden benadrukt	1	2	3	4	5
13. Looproutes zijn goed georganiseerd	1	2	3	4	5
14. Lesgebeuren is goed zichtbaar	1	2	3	4	5
15. Leraar kan klas goed overzien	1	2	3	4	5
16. Les is afgestemd op niveau van leerling	1	2	3	4	5
17. Instructie en concentratie goed	1	2	3	4	5
18. Verwerking en concentratie goed	1	2	3	4	5
19. Leraar stopt ongewenst gedrag (instructie)	1	2	3	4	5
20. Leraar stopt ongewenst gedrag verwerking	1	2	3	4	5
21. Leraar is consequent	1	2	3	4	5
22. Leraar bekrachtigd gewenst gedrag	1	2	3	4	5
23. Weinig of geen orde verstoring	1	2	3	4	5
24. Leraar stopt ordeverstoring snel/ doeltreffend	1	2	3	4	5
25. Goede, plezierige werksfeer	1	2	3	4	5
26. Veel interactie tijdens presentatie	1	2	3	4	5
27. Soepele overgangen	1	2	3	4	5
28. Er word veel leerstof verwerkt	1	2	3	4	5
29. Leerlingen worden verantwoordelijk gesteld	1	2	3	4	5
30. Leerlingen helpen elkaar	1	2	3	4	5
31. Groepen storen elkaar niet					

Bijlage 3

Vragen bij de roos van Leary

Enquête bij roos van Leary, fontys oso master SEN

Vragen bij de roos van Leary	School _____	Klas: _____
1. De leraar praat veel	1	2 3 4 5
2. Leraar is lief tegen leerlingen	1	2 3 4 5
3. Bij hem/ haar moet het stil zijn in de les	1	2 3 4 5
4. Zegt dat de leerlingen weinig presteren	1	2 3 4 5
5. Als je oneens bent, kun je het altijd met hem/ haar bespreken	1	2 3 4 5
6. Is bereid om iets opnieuw uit te leggen	1	2 3 4 5
7. Doet alsof de leerlingen niets weten	1	2 3 4 5
8. Maakt een onzekere indruk	1	2 3 4 5
9. Maakt opmerkingen die ten koste van leerlingen gaan	1	2 3 4 5
10. Als leerlingen iets willen, probeert hij/ zij mee te werken	1	2 3 4 5
11. Helpt je bij je werk	1	2 3 4 5
12. Dreigt met straf	1	2 3 4 5
13. Ziet wat er in de klas gebeurt	1	2 3 4 5
14. Of je huiswerk maakt kun je bij hem haar zelf bepalen	1	2 3 4 5
15. Vindt het niet erg als de klas druk is	1	2 3 4 5
16. Legt duidelijk uit	1	2 3 4 5
17. Vindt veel goed	1	2 3 4 5
18. Kan boos worden	1	2 3 4 5
19. Is erg streng	1	2 3 4 5
20. Met hem/ haar kun je gemakkelijk ruzie krijgen	1	2 3 4 5
21. Heeft een prettige sfeer in de klas	1	2 3 4 5
22. Je leert veel bij hem/ haar	1	2 3 4 5
23. De leraar twijfels veel	1	2 3 4 5
24. Bij hem of haar kunnen de leerlingen alles doen	1	2 3 4 5

Bijlage 4

Handelingsplannen voor leerlingen

Naam leerling:

Klas:

Mentor:

Datum:

In te vullen door de mentor:

Extra informatie:

1. Algemene beeld:
2. Didactisch beeld:
3. Overige zaken:
4. Vragen aan docenten:

Opmerkingen van de docent:

1. Algemene beeld:
2. Didactisch beeld:
3. Overige zaken:
4. Vragen aan de mentor:

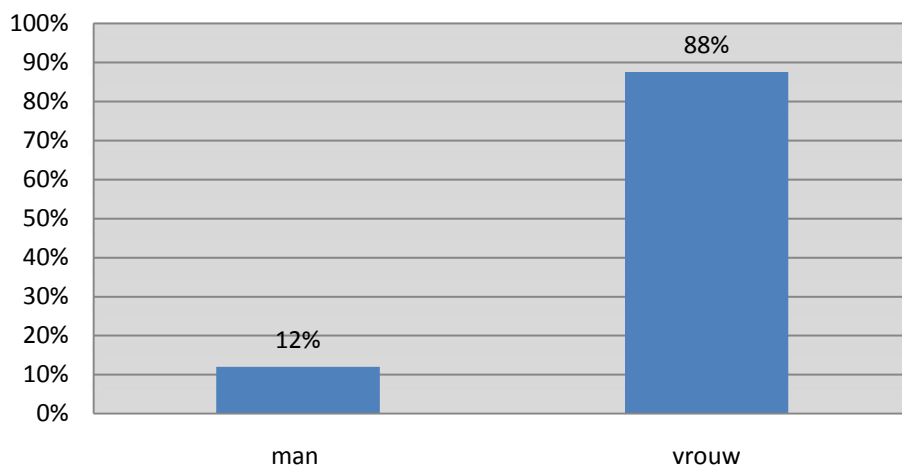
Afgesproken handelingsplan:

1. De handelingswijze:
2. Reacties aan de mentor:

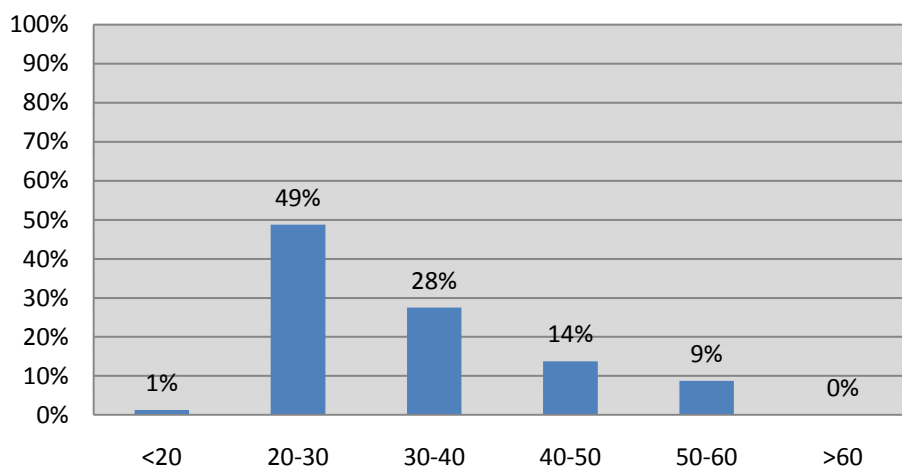
Bijlage 5

Resultaten uit de lerarenvragen

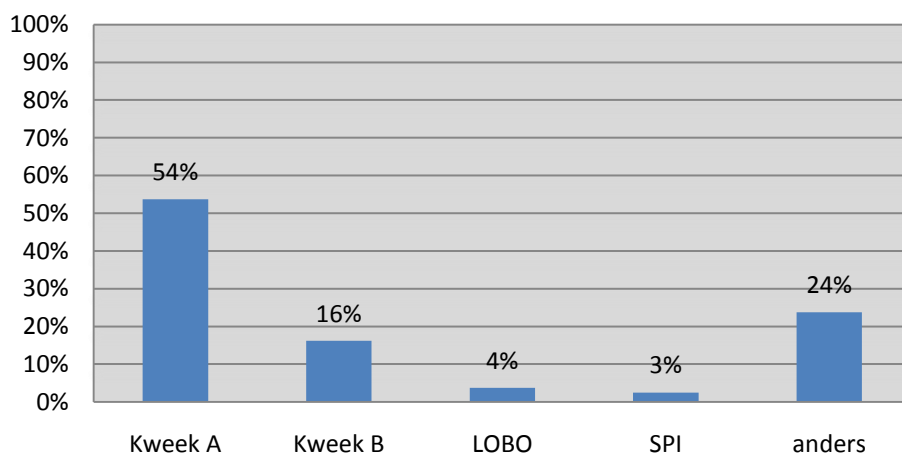
1. Bent man of vrouw?

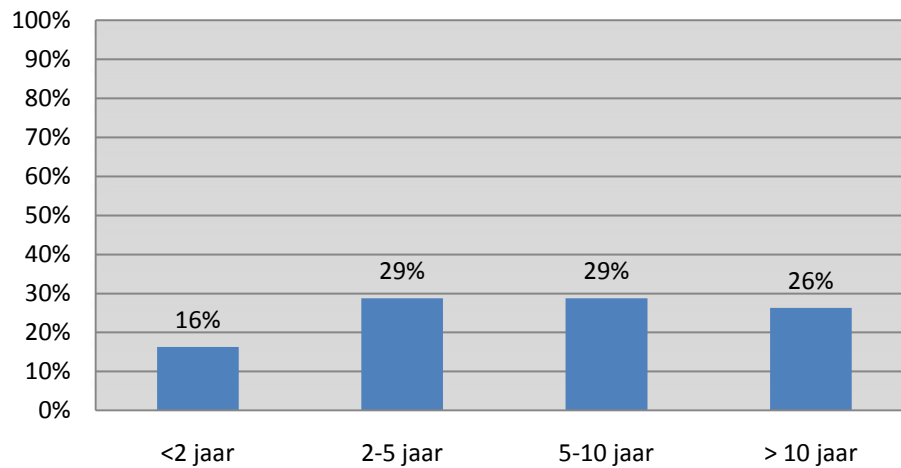
2. Wat is uw leeftijd?

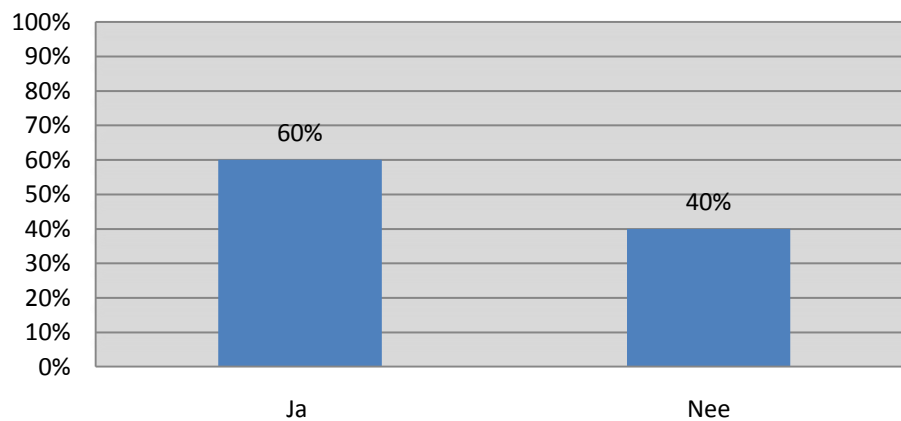
3. Welke opleiding heeft u gevolgd?

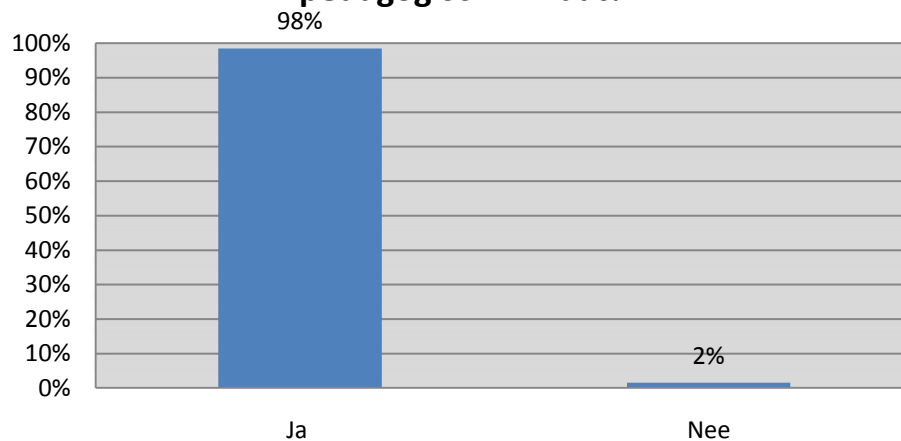
4. Hoe lang bent u werkzaam in het onderwijs?

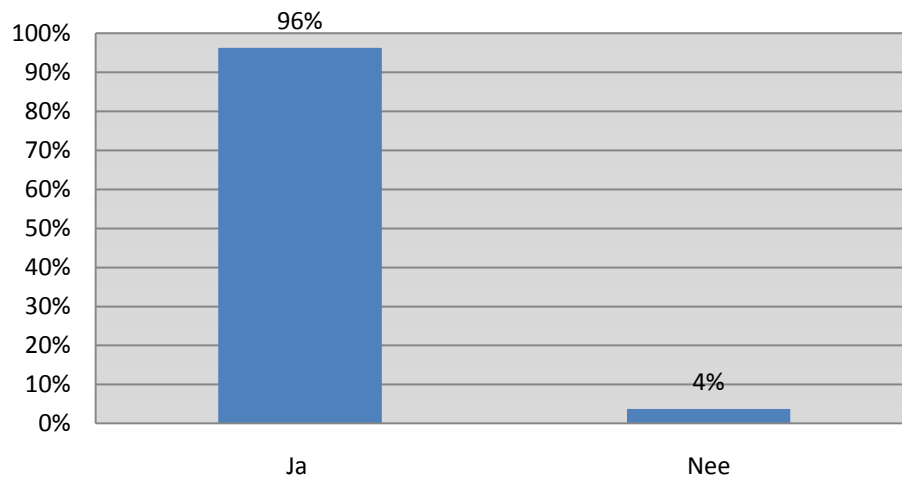
5. Besteedt de school genoeg aandacht aan scholing van leerkrachten?

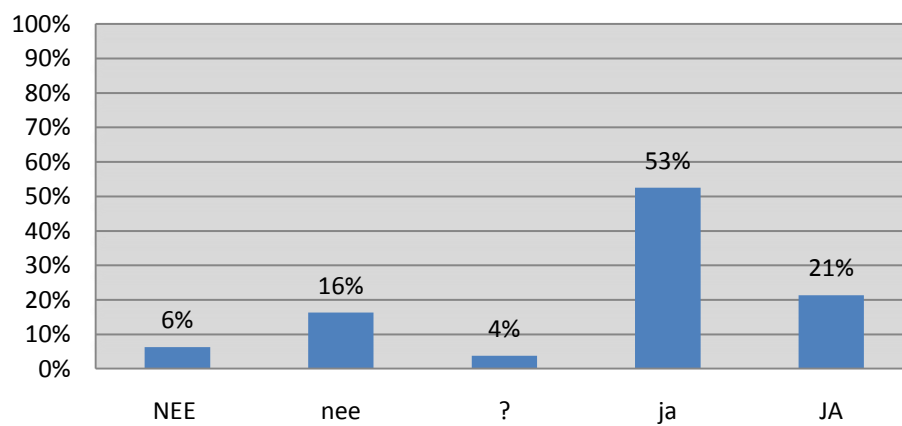
6. Heeft u behoefte aan scholing voor een beter pedagogischklimaat?

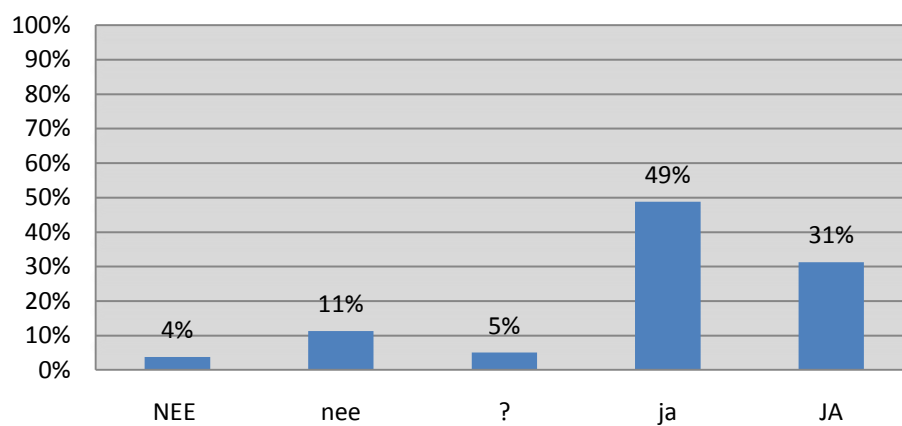
7. Heeft u plezier in uw werk?

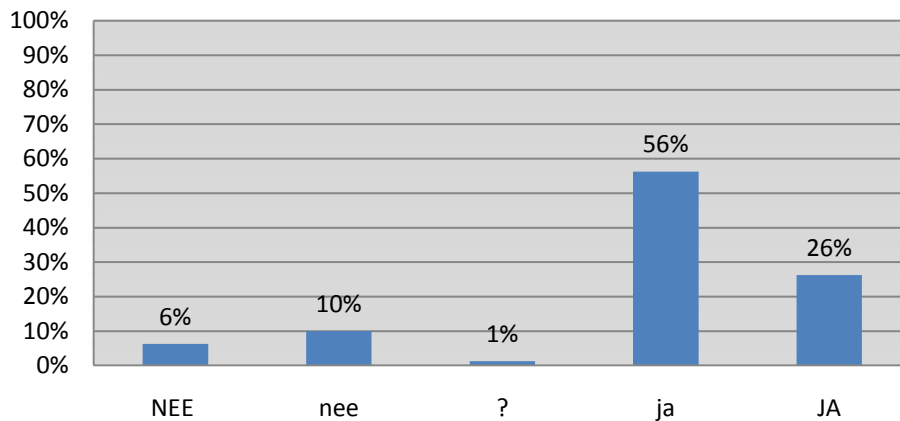
8. Ik begeleid mijn leerlingen volgens een speciaal plan.

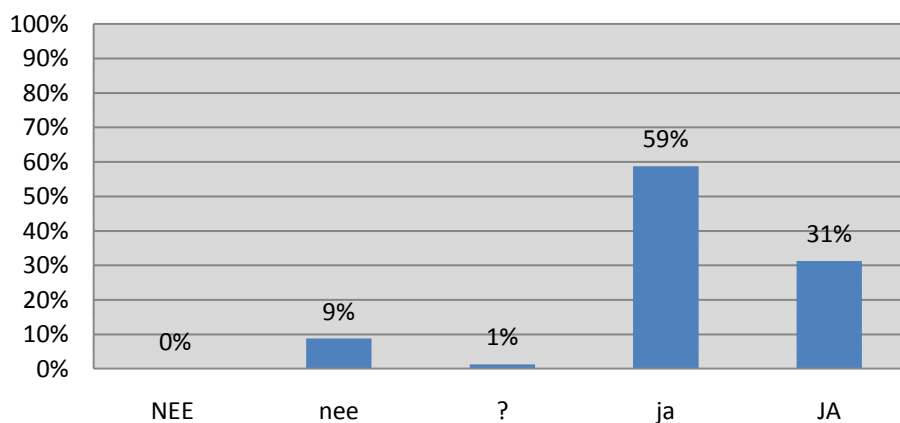
9. Ik ben tevreden met de organisatie van mijn klassen en de lessen.

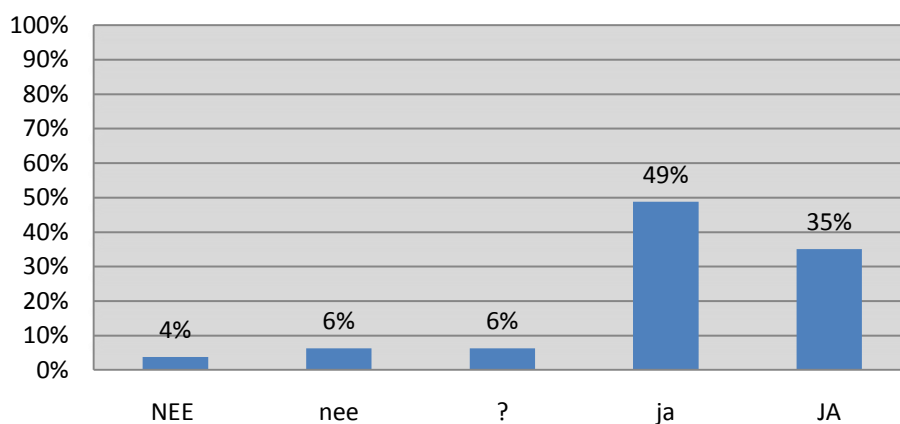
10. Ik besteed aandacht aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van mijn leerlingen.

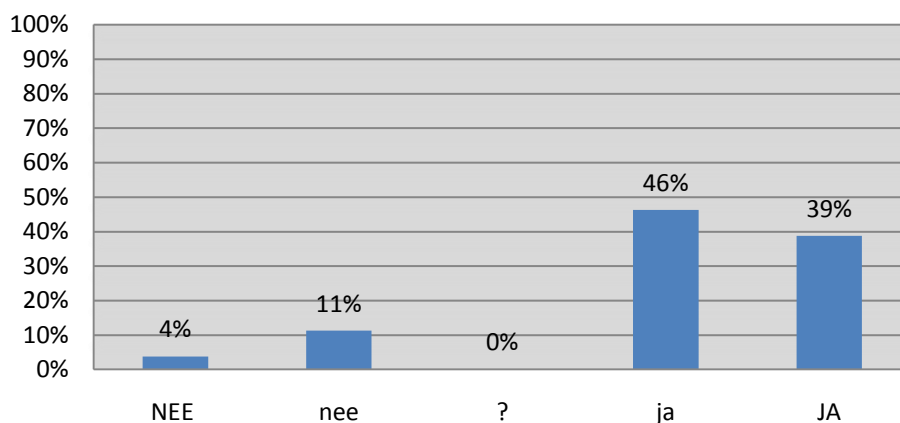
11. Ik besteed genoeg aandacht aan gedragsproblemen van mijn leerlingen.

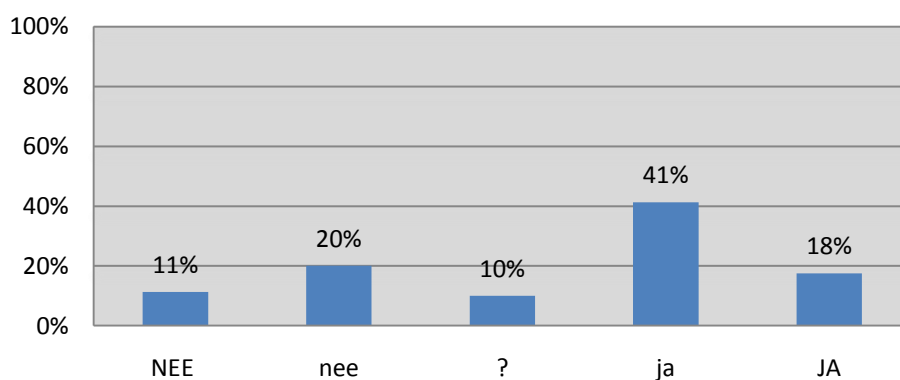
12. Ik ben tevreden met het beleid en de organisatie van mijn school.

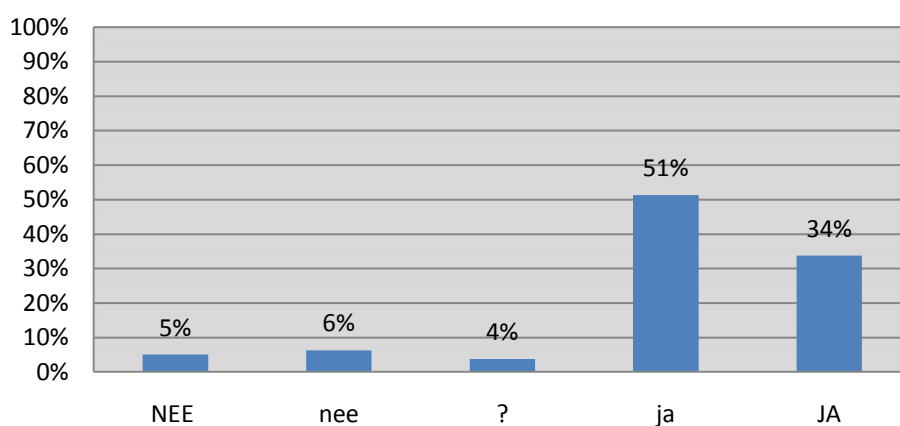
13. Ik heb een goede communicatie en samenwerking met mijn collega's.

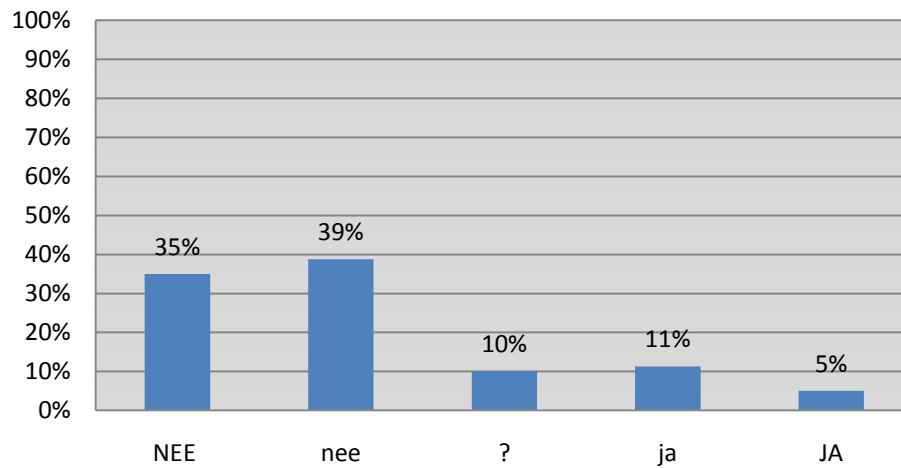
14. Ik volg de ontwikkelingen van mijn leerlingen via een relevante leerlingvolgsysteem.

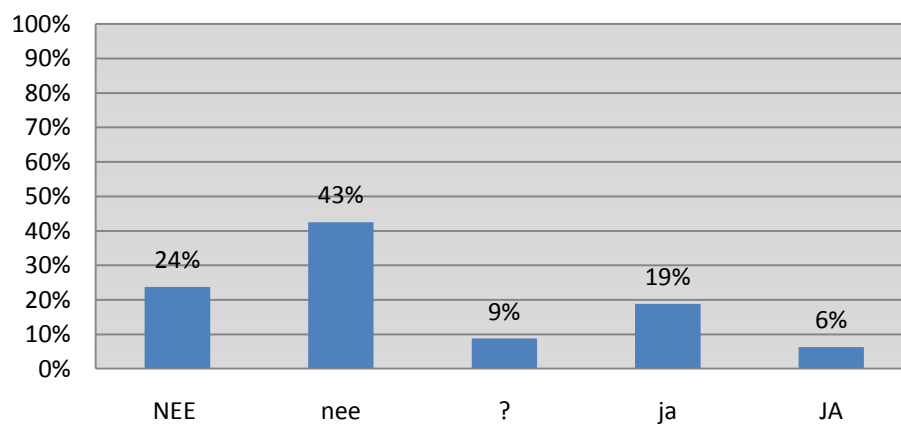
15. Ik besteed genoeg aandacht aan de leerproblemen van mijn leerlingen.

16. Er is voldoende jeughulpverlening op school.

17. Op de lerarenopleiding leer je genoeg om te gaan met gedragsproblemen.

Literatuur

- Faber, S. (2004) *Pedagogische klimaat en groepsproblemen: Sfeerverbetering, omgaan met de "lastige groep"*. Voorhout: Stevin
- Fontys OSO(2009) *Gespecialiseerde leraar VO*. Geraadpleegd 18 september 2010, via <https://portal.fontys.nl/instituten/oso/praktijkonderwijsleerwegondersteunendonde-rwijs/default.aspx>
- Geel, V. van (2006) *De orde in orde vernieuwd: Nieuwe ideeën voor het oplossen van ordeproblemen*. Baarn: Bekadidact
- Harinck, F. (2009) *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen: Garant
- Heijkant, C. van den & Wegen, R. van der (2010) *De klas in beeld*. Heeswijk-Dinther: Esstede
- Kennisnet (2006) *Kennisnet speciaal onderwijs archief*. Geraadpleegd 31 augustus 2010, via <http://speciaalonderwijs.kennisnet.nl/internationalisering/suriname/suriname4>
- Kienhuis, J. & Rademakers, P (2002) *Over training in Oplossingsgericht werken en een hulpmiddel daarbij*. Tilburg: Fontys Hogescholen-OSO
- Marzano, R.J. (2009) *Wat werkt: Pedagogisch handelen & klassenmanagement*. Geraadpleegd 20 augustus 2010, via <http://www.bazalt.nl/educatieve-uitgaven/wat-werkt/wat-werkt-pedagogische-handelen-en-klassenmanagement-2.html?vmcchk=1>
- Mijland, I. (2008) *Orde gevraagd*. Enschede: Quirijn
- Ministerie van Onderwijs en volksontwikkeling Suriname (2004) *Sectorplan Onderwijs 2004 - 2008*. Paramaribo: MINOV
- Nederlandse taalunie & Eduhulp (2010) *Hoe vrolijker je bent, hoe meer je te leren hebt*. Geraadpleegd 22 juli 2010, via <http://www.eduhulp.nl/#/onderwijs-in-suriname/4534526453>
- Otter, M. den (2005) *De competente leraar*. Heeswijk-Dinther: Esstede
- Servaes, N. & Visser, S. (2003) *Van twaalf tot achttien: orde*. Den Haag: Ten Brink Meppel
- Teitler, P. *Klassenmanagement in het VO*. Geraadpleegd 27 augustus 2010, via <http://www.onderwijsweb.nl/PrintAsPdf.aspx?SiteUrl=http://www.onderwijsweb.nl/dossiers/klassenmanagementinhetVO&WebUrl=/dossiers/klassenmanagementinhetVO>
- Vane, S. (2007) *Werken met de roos van Leary*. Amsterdam: Nelissen
- Veenman, S. (1993) *Klassenmanagement is het scheppen van voorwaarden voor Succesvol onderwijs*. Geraadpleegd op 19 augustus 2010, via <http://www.ontwerpatelier.nl/etalage/pages/ActiefLeren/Leomonasa/effectiefleren/klassenmanagement.htm>

VVOB Education for development (2010) *Visieontwikkeling onderwijsinspectie, onderwijsbegeleiding en pedagogische instituten Suriname*. Geraadpleegd 27 augustus 2010, via http://www.vvob.be/vvob/files/20100810_Suriname-Referentietermen_Visieontwikkeling.pdf